35. Tiistaina 24 päivänä maaliskuuta 1998

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely

1) Hallituksen esitys ikääntyvien työntekijöiden aseman parantamista koskevaksi lainsäädännöksi 1432

Hallituksen esitys 13/1998 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 5/1998 vp
Toivomusaloite 222/1995 vp

2) Hallituksen esitys laiksi tietyn kolmannen maan lainsäädännön soveltamisen ekstraterritoriaalisilta vaikutuksilta sekä siihen perustuvilta tai siitä aiheutuvilta toimilta suojautumisesta annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 2271/96 täydentävistä säännöksistä 1444

Hallituksen esitys 244/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 4/1998 vp

3) Hallituksen esitys laiksi makeis- ja virvoitusjuomaverosta annetun lain 5 §:n ja lain liitteenä olevan virvoitusjuomaverotaulukon muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 4/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 3/1998 vp
Lakialoite 23, 70/1996 vp, 77/1997 vp

4) Hallituksen esitys laeiksi kiinteistönmuodostamislain ja kiinteistörekisterilain muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 232/1997 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 3/1998 vp

5) Hallituksen esitys laeiksi kilpailunrajoituksista annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta 1448

Hallituksen esitys 243/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 2/1998 vp

6) Hallituksen esitys laiksi sähkömarkkinalain muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 227/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 4/1998 vp
Lakialoite 70/1997 vp

Mietintöjen pöydällepano

7) Asetus Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Angolaa koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämisestä annetun asetuksen muuttamisesta 1456

Asetus 2/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 5/1998 vp

8) Asetus Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Sierra Leonea koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämisestä 1457

Asetus 3/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 6/1998 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aaltonen, Alaranta, Heinonen, Jäätteenmäki, Kantalainen, Karhunen, Koskinen M., Laitinen, Leppänen P., Sasi, Taina, Tulonen ja Vehkaoja.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Leppänen P., Laitinen, Koskinen M. ja Vehkaoja.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tästä päivästä sairauden perusteella edustajat Heinonen ja Kantalainen, virkatehtävien perusteella ed. Jäätteenmäki sekä muun syyn perusteella edustajat Alaranta, M. Koskinen, Sasi ja Vehkaoja sekä
tämän kuun 27 päivään virkatehtävien perusteella ed. Taina ja muun syyn perusteella ed. Tulonen.

U-asiat

Puhemies: Ilmoitetaan, että 19 päivänä maaliskuuta 1998 päivätyllä valtioneuvoston kirjelmällä on puhemiehelle saapunut valtiopäiväjärjestyksen 54 b §:ssä tarkoitettu Euroopan unionin asia n:o U 7.

Ilmoitetaan edelleen, että puhemies on tänään toimittanut mainitun asian käsiteltäväksi suureen valiokuntaan, jolle sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomus 1997

Puhemies: Ilmoitetaan, että kirjelmän ohella 13 päivältä helmikuuta 1998 on eduskunnalle saapunut Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus Pohjoismaiden neuvoston toiminnasta vuonna 1997 (K 1/1998 vp). Tämä kertomus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys ikääntyvien työntekijöiden aseman parantamista koskevaksi lainsäädännöksi

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Hallituksen esitys 13/1998 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 5/1998 vp
Toivomusaloite 222/1995 vp

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista. Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteesta.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! On aikaisemminkin tietysti todettu, että tämä esitys kuuluu hallituksen hyviin esityksiin tänä eduskuntakautena, mutta sitä ei ole aikaisemmin painokkaasti mielestäni todettu, että tämä esitys on tullut eduskuntaan varsin myöhään ollen kuitenkin osa laajempaa kokonaisuutta, joka on kolmikannan yhteydessä solmittu. Ja tuon ikään kuin myöhäisen ajankohdan vuoksi tämä on varsin kiireellisesti täällä eduskunnassa läpi katsottu ja lainsäädäntönä toteutettu.

Viittaan vain siihen, että nämä ikään kuin ajallisesti myöhässä tulevat esitykset vaikuttavat kyllä eduskunnan toimintaan sillä tavalla, että ne sitovat myös täysistuntokäytäntöä.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! En olisi puhunut mitään, mutta kun ed. Tiusanen taas avasi sanaisen arkkunsa ja alkoi kehua tätä hallituksen kokeilulakia, niin täytyy sanoa, että kaikki tämän hallituksen toimet ovat kokeiluja, niin tämäkin.

Tämä on ensinnäkin epätasa-arvoinen laki sekä eri työnantajain kesken että yhden työnantajan sisällä sikäli, kuinka sitä sovelletaan. Tämä ei tule myöskään lisäämään työllisyyttä, siis parantamaan työllisyyttä tai vähentämään työttömyyttä.

Minä ihmettelen, mistä ed. Tiusanen löytää jotakin muuta positiivista kuin muodollisen puolen. Totta kai, kun katsoo vain nimikkeen, niin näkee, että siinä on jotakin positiivista. Käytännössä tämä ei johda mihinkään positiiviseen muuta kuin epätasa-arvoisuuteen.

Ed. Kemppainen: Rouva puhemies! Kyllä tämä on hyvä kokeilunakin, mutta minusta on hyvä, että ed. Tiusanen otti tämän kiireasian esille. Tavallaan meiltä monelta meni tämä asia niin nopeasti läpi, että tähän ei ehditty keskittyä. Tämä on herättänyt mielenkiintoa muissakin kuin järjestöissä, ja kun nyt katsoo, miten tämä on valiokunnassa käsitelty, siellä ei ole ollut

muita kuin järjestöjen ja ministeriöiden edustajia, eli kaikkia niitä näkökohtia, jotka tähän liittyvät, ei ole tullut esille. Olisi varmasti ollut yksityiskohtia, joita olisi pitänyt ottaa huomioon ja joita tässä kokeilussa pitäisi tutkia. Siinä mielessä tämä menee pikkusen vähin äänin täältä meidän käsistämme.

Kiitän kyllä, että se on tällaisena mennyt, mutta kyllä tähän sen arvostelu voi asettaa, että parlamentaarinen käsittely tässä ei ole tarpeeksi voimakkaasti esillä. Tähän on otettu vain järjestöjen tahto, ja tämä kyllä tietysti osoittaa hallituksen päätöksenteon tapaa.

Ed. Hyssälä: Arvoisa rouva puhemies! Positiivista tässä laissa on se, että nyt voidaan kokeilla, minkä verran tämä lisää työntekijöiden jaksamista varsinaiseen eläkeikään saakka. Meillähän on ongelma ollut nimenomaan tämä varhainen eläköityminen, ja jos tällä tavalla saadaan lopullista eläköitymisikää nostettua, niin silloin tämä on tietysti täyttänyt tehtävänsä. Kaikki nämä järjestelmät, joilla eläkeikää lasketaan, tuppaavat olemaan aika kalliita järjestelmiä, ja noin yleisenä pitkän linjan eläkepoliittisena ratkaisuna tietysti tavoittelemme normaalia eläkeikää työntekijöille.

Kuitenkin lain käsittelyssä valiokunnassakin tuli esille se, että myöskin näitä muita keinoja pitäisi työssä viihtymiseen käyttää. Miksi puolet työntekijöistä on uupuneita, miksi työssä ei viihdytä; miten paljon vielä voitaisiin erilaisilla kuntoutus- ja tämmöisillä tyky-projektin tyyppisillä asioilla lisätä työssä viihtymistä ja jaksamista? Mutta kyllä tämä nyt kokeiluna tietysti menettelee. Tietenkin kritisoin vähän samaa kuin ed. Kemppainen, tätä demokratian kaventamista, kun tällaiset aika isotkin asiat kolmikannassa päätetään ja tuodaan sitten ikään kuin eduskunnan siunattaviksi.

Ed. Tennilä: Rouva puhemies! Työntekijöiden kannalta on erittäin hyvä asia, että tästä lähtien on mahdollisuus saada varhaiseläke jo 56-vuotiaana. Tämä on ilman muuta myönteinen askel, sillä sitä työn liikarasittavuutta ja uupumusta on olemassa. Tämä on myös oikeata työajan lyhentämistä, joka tulee tapahtumaan, sitten kun siihen laajasti mennään, joko juuri päivän, viikon, periodien tai elämänikäisen työajan puitteissa. Työaika tulee lyhenemään ja niin se pitää tehdäkin. Kun täystyöllisyys asetetaan tavoitteeksi, työaikaa on lähdettävä lyhentämään.

Ongelmana tässäkin laissa minusta on se, että edelleenkin oikeus osa-aikaeläkkeeseen jää subjektiivisen oikeuden ulkopuolelle, eli se on riippuvainen kuitenkin työnantajasta. Sama vika on sapattivapaassa, jossa on myöskin se ongelma, että korvaustaso on liian matala. Pari asiaa on oikeassa suunnassa, mutta korjauksia niihin täytyy tehdä ja lisätä nimenomaan työntekijän oikeutta valita.

Ed. Puisto: Arvoisa puhemies! On mielenkiintoista kuunnella, miten opposition taholta edustajat Kemppainen ja Aittoniemi yrittävät argumentoida hyvänkin asian huonoksi. Argumentointi oli heikkoa, koska tämä todella on myönteinen asia. Kuten valiokunta yksimielisesti totesi, on erittäin hyvä, että myös terveillä ihmisillä on mahdollisuus päästä osa-aikaeläkkeelle. Toisaalta tämä turvaa 1.4. alkaen niiden ihmisten asemaa, jotka osa-aikaeläkkeellä ollessaan saattavat sairastua.

Heikkona puolena tällä hetkellä on se, että vain työnantaja yksipuolisesti voi päättää tämän ratkaisun, mutta tässä on hyvänä puolena se, että tämä on kokeilu ja tätä voidaan parantaa. Tosin asian ensimmäisessä käsittelyssä ed. Aittoniemi ennakoi keskustapuolueen olevan kokeilun loputtua vallassa ja sanoi, että tämä kokonaan vuonna 2000 sitä myöten loppuu.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Olen juuri päinvastaista mieltä kuin ed. Kemppainen, jonka argumentitkin ovat siinä mielessä väärät. Nykyinen hallitus on lähtenyt mielestäni hyvin eteenpäin. Sellaista vastakkainasettelua työmarkkinajärjestöjen välillä on purettu. Tässä on yksi saavutus siitä: on päästy ratkaisuun, jolla työtä jaetaan. Tosin minä pelkään tässä sitä, että kun tässä ei työhönottopakkoa ole, työnantaja voi käyttää tätä yhtenä saneerauskeinona. Siinä mielessä tässä on se huono puoli. Kuitenkin uskoisi, että tänä päivänä työnantajatkin tuntevat vastuunsa sillä tavalla, etteivät pelkästään laske ihmisiä osa-aikaeläkkeelle eivätkä palkkaa ketään tilalle. Se on tavallaan hurskas toivomus siihen suuntaan.

Hyvänä puolenahan tässä on se, että ilman lääkärintodistusta pääsee tähän, jos näin sovitaan, elikkä sekin on sopimisesta kiinni, että työnantaja päästää lähtemään eläkkeelle. Jos tässä vaadittaisiin lääkärinlausuntoja ja siitä olisi pitkä hyväksymiskierros ja kun tänä päivänä tiedetään eläkeyhtiöistä, miten tiukalla eläkkeensaanti on, olisi todennäköistä, että monetkaan

eivät pääsisi sitten sieltä kautta, normaalitietä pitkin.

Ulkoasiainministeri Halonen: Arvoisa puhemies! On tietysti selvä asia, että hallituksen jäsenet tukevat hallituksen esityksiä. Mutta haluan poikkeuksellisesti käyttää tämän puheenvuoron sen vuoksi, että muinaisessa menneisyydessä vuonna 1971 olin SAK:n lakimiehenä ja silloin teimme ohjelman elinikäisestä työajasta, jossa toivoimme, että elämän ruuhkahuippuja voitaisiin tasoittaa ja ottaa huomioon se, että ihminen voisi päästä terveenä eläkkeelle. Tällainen individuaalinen, yksilökohtainen työaikaajattelu on mennyt kovin hitaasti eteenpäin. Nyt vuonna 1998 minulla on kuitenkin ilo todeta, että oikeaan suuntaan mennään.

Ed. Perho: Arvoisa puhemies! Minusta työttömyyden vähentämisen näkökulmasta, työssä uupumisen ja sen ehkäisemisen näkökulmasta ja myös muiden seikkojen perusteella tämä määräaikainen kokeilu on varsin perusteltu. Mehän kaipaamme työelämässä sen kaltaisia joustoja, jotka lähtevät työntekijöiden elämäntilanteesta, omista tarpeista. Koska on tiedossa, että meillä on halukkuutta sellaisiin järjestelyihin, joissa työntekijöiden voimavarojen mukaan on mahdollisuus eläkeikää lähestyessä tehdä esimerkiksi osaviikkoista päivää — vuoroin viikko työssä, vuoroin vapaalla tai muulla tavalla — uskon että tämä antaa positiivisen lisämahdollisuuden. Toivottavasti tämä toteuttaa nimenomaan sen tarkoitusperän, että tämä ehkäisee varhaista eläköitymistä eikä toimi sillä tavoin kuin varhaiseläkejärjestelmät ovat monesti toimineet, että niitä on käytetty muun muassa saneeraustoimenpiteinä.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Oma käsitykseni on sen suuntainen, että lakiesitys on sangen hyvä lähinnä sen johdosta, että se mahdollistaa nimenomaan osa-aikaeläkesysteemin silloin, kun työntekijän, niin kuin ed. Perho totesi, uupumuksen tai jonkin muun syyn vuoksi pitää päästä hieman vapaammalle. Tämä varmasti palvelee myös niin sanottua seniorimallia, jota on yhteiskunnassa eri työpaikoilla kehitetty, eli kun tehdään yksityiskohtainen työsopimus, silloin voidaan viestittää tavallaan uusille työntekijöille, jos näitä otetaan, sitä työhistoriaa, mitä siellä vanhempi työntekijä on tehnyt.

Arvoisa puhemies! Minä pahoin pelkään, että niin kauan kuin erityisesti työvoimavaltaisilla yrityksillä palkkaan liittyy siinä määrin kuin tällä hetkellä sivukuluja eli yhteiskunnallisia elatusmaksuja, vaarana on, että työnantajat eivät ota uusia työntekijöitä siinä määrin kuin täällä keskusteluissa on esitetty. Tämä on se yksi valitettava asia. Mielestäni näihin sivukuluihin pitäisi myös konkreettisesti puuttua.

Ed. Peltomo: Arvoisa rouva puhemies! Pidän erittäin hyvänä hallituksen esitystä, joka on tavallaan kaksiosainen, elikkä se kiire johtuu siitä, että jo 1.4. tulee voimaan osa-aikaeläkkeellä olevien kohdalla parannus, sillä jos he sairastuvat tai tulevat työkyvyttömäksi ollessaan osaaikaeläkkeellä, heidän vanhuuseläkkeensä on edellisen lain mukaan heikentynyt. Nyt tämä kohta muutetaan paremmaksi.

Toinen merkittävä asia on tämä, joka tulee voimaan 1.7.1998, joka on tupon yhteydessä sovittu, eli osa-aikaeläkkeen ikärajan alentaminen 58:sta 56:een. Olen myös tehnyt vastaavan lakialoitteen, joka menee vielä pidemmälle. Olisin lähtenyt siitä, että työntekijöillä on aina subjektiivinen oikeus päästä osa-aikaeläkkeelle niin halutessaan, mutta tähän jäi tämä, että työnantajille tulee velvollisuus pyrkiä järjestämään osaaikatyötä sille henkilölle, joka siirtyy osa-aikaeläkkeelle.

Mielelläni olisin toivonut, että terveys- ja työllisyyspoliittisista seikoista johtuen tämä laki olisi tullut jo aikaisemminkin voimaan, mutta hyvä nyt edes tässä yhteydessä. Tämä on oiva esimerkki siitä, miten meidän pitäisi lähteä nimenomaan jakamaan työtä, eli tässäkin annetaan mahdollisuus ikääntyville henkilöille olla osa-aikatyössä ja tilalle otettaisiin nuoria osaaikatyöntekijöitä. Tämä on erittäin kannatettava esitys.

Ed. Virtanen: Arvoisa puhemies! Olen niiden edustajien kanssa samaa mieltä, jotka ovat sitä mieltä, että tämä on hyvä laki tai hyvä suunta, jota nyt viedään eteenpäin, ja niidenkin edustajien kanssa, jotka ajattelevat, että jos hallitus tai eduskunta dramaattisesti vaihtuu, voi olla, että näiden lakien toista osaa ei todellakaan toteuteta.

Mutta selkeästi puute on se, että täällä lukee kauniisti, että lukuun ottamatta taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmien juttuja. Se kuvastaa hyvin sitä asennetta, joka muutenkin on vähän luovempaan ilmapiiriin tässä laitoksessa. Taiteilijat, joita minä tiedän, ovat useimmiten niitä, jotka ovat kaiken näköisissä verokierteissä

ja muutenkin jatkuvasti kohtuuttomasti harkinnalla verotettuja. Minkäänlaisia armahduksia tai sovitteluja ei järjestetä. Samalla lailla on tässä nyt, että tällaisella pienellä uudistuksella voitaisiin antaa sinnepäin vinkki, että joku ymmärtää luovaakin ihmistä tässä yhteiskunnassa, kun muuten joustavuutta ja muutosta peräänkuulutetaan.

Toinen asia, josta haluaisin sanoa, kun tämä on nyt ikääntyvien työntekijöiden aseman parantamista koskeva: Mitä se kuvastaa, kun taas työvaliokunnalle, joka hoitaa, arvoisa puhemies, näitä juttuja, tuli tänään kutsu huomiseen seminaariin, jossa valtioneuvosto on käynnistänyt viisivuotisen kansallisen ikäohjelman? Kun työvaliokunta ja kansanedustajat, joiden pitäisi päättää laeista ja ottaa ikääntyvät ihmiset huomioon, saavat päivää ennen seminaarikutsun, johon on kutsuttu kaikki muut päättävät tahot, ja valtioneuvostokin on homman hoitanut, ei se oikein sellaista kuvaa anna, että täällä ihan vakavasti suhtauduttaisiin ikääntyvien ihmisten ongelmaan muuta kuin pikkunäpertelyllä.

Ed. E l o : Puhemies! Yhdyn niihin näkemyksiin, jotka ovat kertoneet siitä, että tämä on hyvä lakiesitys, hyvä ehdotus, joka on tullut tulopoliittisista neuvotteluista eduskunnan käsittelyyn. Tämä on hyvä sekä työllisyyden näkökulmasta että myös yksilötasolla. Tämä on osa suomalaista työn jakamisen politiikkaa, jonka me olemme omaksuneet täällä omassa maassamme.

Puhemies! Olen sitä mieltä, että varsinkin vaalitaistelun aikana olisi varmaan hyvä nostaa yleisen työajan lyhentämisen kysymyskin Suomessa esille.

Mitä tulee yleiseen eläkeikään, olen esittänyt kritiikkiä siitä, että nykyisessä työllisyys- ja taloustilanteessa me olemme pyrkimässä nostamaan ja itse asiassa käytännössä jo nostaneet yleistä eläkeikää. Se ei sovellu mielestäni tähän työllisyystilanteeseen. Toivon, että myös tätä asiaa voitaisiin vaalitaistelun aikana käsitellä, mikä soveltuisi yleiseen työllisyys- ja taloustilanteeseen. Vaikka tämä lakiesitys on sinänsä hyvä, sitä vastaan sotii oikeastaan työllisyysnäkökulmasta se toinen pyrkimys, että nostetaan yleistä eläkeikää.

Puhemies! Toivon, että kun puolueet nyt sitten strategioitaan luovat vaalitaisteluaan varten, esimerkiksi keskusteltaisiin siitä, että 40 vuotta työelämässä olleet ihmiset voitaisiin päästää eläkkeelle ainakin tietyllä määräaikaisella lailla. Mielestäni tosiaan nämä asiat, sekä yleinen työaika että yleinen eläkeikä, sopisivat hyvinkin vaalitaistelun aiheeksi Suomessa.

Työministeri J a a k o n s a a r i : Arvoisa puhemies! Ed. Elon puheenvuorosta saattoi saada sen virheellisen käsityksen, että olisi suunnitteilla yleisen eläkeikärajan nosto. Näinhän ei missään tapauksessa ole, vaan ajatus on se, että Euroopan alhaisinta eläköitymisikää, joka Suomessa on totta, kun ihmiset voivat työelämässä niin pahoin, että he pyrkivät varhain eläkkeelle, voitaisiin nostaa niin, että ihmiset olisivat mahdollisimman pitkään työelämässä.

Tämä sopii erityisen hyvin nykyiseen työllisyystilanteeseen, koska tiedämme sen, että ihan kahden kolmen vuoden sisällä Suomessa on tilanne, jossa on yhtä aikaa työttömyyttä ja työvoimapulaa ja ikääntyvää työvoimaa. Sen takia erilaiset yksilölliset ratkaisut, joilla ihminen voi terveyden ja monen muun syyn takia siirtyä eläkkeelle, ovat hyviä, mutta mitään yleistä eläkeiän laskua ei suunnitella. Se olisi tulevaisuuden kannalta erittäin huono ratkaisu.

Viimeisten tietojen mukaan yksi tapa lyhentää työaikaa eli vuorotteluvapaa on lähtenyt menemään aika hyvin, ja se myös auttaa ikääntyneiden ihmisten mahdollisuuksia säilyä pitempään työelämässä, kun välillä voi joko parantaa ammattitaitoaan tai vaikkapa huilata, eli tämä hallitus on työaikakysymyksissä päässyt aika pitkän askeleen eteenpäin.

Ed. A i t t o n i e m i : Arvoisa puhemies! Ensinnäkin totean, että puhun omasta puolestani enkä keskustan ryhmän puolesta.

Sitten totean sen, että näitä lakeja tällä hallituksella on samanlaisia kolme. Sapattivapaalaki oli hyväosaisten lomalaki, jota käytettiin niin kauan kuin löytyi sellaisia ihmisiä, joilla oli varaa lähteä lomalle, he olivat niin hyväosaisia. Se laki ei työllistänyt yhtään enempää eikä yhtään lisännyt työllisyyttä. Tämä on ihan selvä asia. Kotitalouksien työllistämistuki oli täysi susi. Sillä asialla ei ollut minkäänlaista merkitystä, no toisella osuudella ehkä jonkin verran, mutta toinen oli täysin käyttökelvoton.

Nyt tämä laki jää työnantajan ratkaisujen varaan, niin kuin tässä tapahtuu, ja se selittää hyvin sen, että äärivasemmalla ja äärioikealla ollaan samaa mieltä. Kokoomuslaisille työnantajapiireille tämä antaa mahdollisimman hyvät mahdollisuudet ottaa niiden ihmisten selkänahasta osatyöllisten työteho pois, jotka lähtevät osaaikaeläkkeelle. Näinhän se tapahtuu. Sen näkee

ihan selvästi, että työnantajapiirit jo hymyilevät ihan siihen suuntaan.

Ed. Puistolle totean vielä sen, että toivottavasti seuraava hallitus on sellainen, joka tekee pysyviä ratkaisuja, ettei ole jatkuvia kokeilulakeja ja tällaisia tilkkutäkkejä, että päästään yhteiskunnassa joskus sellaiseen vakaaseen pitkäaikaiseen kehitykseen, ettei touhuta jatkuvasti tällaisilla laeilla, joita tämä hallitus on nykyisin tehnyt, oli se sitten punamulta tai mikä hyvänsä.

Työministeri J a a k o n s a a r i : Arvoisa puhemies! Maailmassa vain muutos on pysyvää. Varmasti äskeinen ed. Aittoniemen puheenvuoro jää jonkinlaiseen oppositiopolitiikan historiankirjaan siinä suhteessa, että kaikki on aina väärin. On väärin vuoroteltu ja väärin ratkaistu erilaisia työaikakysymyksiä. Esimerkiksi vuorotteluvapaastahan saa täysin virheellisen kuvan. Vuorotteluvapaan avulla on yli 13 000 ihmistä päässyt lyhyeksi ajaksi edes työn syrjään kiinni. Vuorotteluvapaa on syntynyt erittäin tarkan ja tieteellisesti pätevän tutkimuksen tuloksena ja siihen ovat tyytyväisiä niin työnantajat kuin työntekijät kuin nekin, jotka ovat päässeet vuorottelijoiksi. Se koetaan erittäin toimivana ja hyvänä työn kierrätysjärjestelmänä.

Ed. K e m p p a i n e n : Rouva puhemies! Varmasti ministeri, viime eduskuntakaudella kansanedustaja Jaakonsaarenkin puheenvuorot jäivät aikakirjoihin, minkälaisia ne olivat suhteessa säästöihin ja toimenpiteisiin. (Min. Jaakonsaari: Liisan lista muistetaan!) — Mutta ajalta ennen Liisan listoja. Liisan listat taisivat syntyä aika lailla taktisesti viimeisellä viikolla, jolloin niitä ei ehditty kommentoida. Mutta niihin keskusteluihin verraten, jotka täällä olivat, on ero kuin yöllä ja päivällä. Jos jotakin muutosta tarvitaan seuraavissa vaaleissa, silloin niitä todella tarvitaan.

En minä tätä lakia sinällään arvostele, mutta näyttää siltä, että tämäkin keskustelu osoittaa, että eläkepolitiikastamme ei puhuta rehellisesti. Ed. Elon ja monen muun puheenvuorot antoivat ymmärtää, että tässä ajettaisiinkin eläkeiän alentamista. Tämä on hyvä laki vain silloin, jos se edesauttaa työssä viihtymistä, työssä jaksamista ja vapaaehtoista eläkkeelle hakeutumista ja käytännössä eläkeiän nousua. Silloin tämä vasta toimii hyvin, jos keskimääräinen eläkeikä, eläkkeelle menemisen ikä nousee.

Mutta puheenvuorothan ovat nimenomaan hallituksen ja vasemmistopuolueen taholta olleet sellaisia, että tällä lailla ajetaan eläkeiän alentamista. (Välihuutoja) — Näistä puheenvuoroista tuli esille subjektiivinen oikeus ja työn vaihtaminen ja tällainen, tämän tyyppisiähän nämä keskustelut ovat. — Minusta tässä keskustelussa pitäisi tunnustaa meidän eläkepolitiikkamme isot ongelmat. Puhutaan eläkepommista, viime kaudella puhuttiin, että se on pelottelua. Minusta siitä on edelleen syytä puhua. Julkisessa sanassa, arvovaltaisissa lehdissä on ollut hyvin perusteltuja kirjoituksia siitä, kuinka ison ongelman edessä me olemme vielä eläkkeiden rahoittamisessa, ja kuitenkin täällä yritetään sanoa, että työllisyyttä hoidetaan sillä tavalla, että siirretään ihmisiä eläkkeelle. Mitä enemmän ihmisiä eläkkeelle siirretään, sitä kovemmiksi tulevat paineet eläkkeiden leikkaamiseen, jossa tämä hallitus on jo peruseläketurvassa onnistunut, kun se on näitä leikkauksia tehnyt.

Vielä sen jälkeen, kun Emu-olosuhteissa tullaan eläkerahastoja käyttämään puskureina, yksinkertaisesti tämä yhtälö ei toteudu, jos meillä eläkkeelle menoa esimerkiksi tällä lailla toteutetaan sillä tavalla, että eläkkeellä olevien määrä lisääntyy. Silloin paineet eläkkeiden leikkaamiseen tulevat olemaan suuria. (Ed. Elo: Miten työttömien määrän käy?) — Työttömien määrä vähenee, jos me teemme enemmän työtä. (Ed. Elo: Mistä sitä löytyy?) — Sitä löytyy sillä tavalla, että yritykset tekevät tuottavaa työtä, ja kun niillä on tuottavia, kokeneita työntekijöitä työssä, ne pystyvät tuottamaan paremmin ja parempilaatuisia tuotteita ja palveluita, jotka käyvät kaupaksi.

Mielestäni tällä hallituksella on ollut vähän tällainen työnvaihtamispolitiikka eli kuvitellaan, että kun toinen otetaan pois, niin toinen pannaan tilalle, ja ajatellaan, että kun siirretään ihmiset eläkkeelle, he ovat piilossa siellä ja heistä ei tarvitse sitten huolehtia. (Min. Jaakonsaari: Höpö höpö!) — Tämä linja joka tapauksessa paistaa teidän puheistanne läpi. Tunnustakaa sitten, että te ette aja tällä lailla eläkeiän alentamista, niin kuin ainakin ed. Elon puheenvuoro oli aivan tyypillisesti sellainen. (Min. Jaakonsaaren välihuuto) — Ei olekaan, mutta myös ed. Lahtelan puheenvuoro oli saman suuntainen ja ed. Peltomon puheenvuoro samalla tavalla, että tätä pitäisi käyttää ränninä työelämästä eläkkeelle siirtymiseen, kun meillä pitäisi olla ilmapiiri päinvastainen. Eläkepolitiikassa on edelleen ongelmana eläkkeiden rahoittaminen eli suomeksi sanottuna eläkepommi.

Toinen ongelma on nimenomaan työelämässä

viihtymisen ja jaksamisen lisääminen. On se käsittämätöntä, että ihmisten keski-ikä nousee, me satsaamme kuntoutukseen ja ennaltaehkäisyyn vaikka kuinka paljon ja sitten kuitenkin sanotaan, että tämä ikäluokka ei ole työkykyistä. Vaikka näin osittain olisikin, se on ainakin poliitikolta väärä toteamus, koska kyllähän heillä on olemassa voimia, työkykyisyyttä, taitoja, joita pitäisi käyttää hyvin eikä ajaa eikä houkutella eikä siirtää heitä eläkkeelle.

Ed. Lahtela totesi, että tätä lakia käytetään saneeraamistarkoituksessa, tai pelkäsi, että tätä mahdollisuutta tullaan käyttämään saneeraamistarkoituksessa. Kaikki tähänastiset varhaiseläkelait, alennetun eläkeiän lait ovat mitä suurimmassa määrin olleet firmoille saneerauslakeja, mitä vasemmisto-oppositio ei ainakaan viime kaudella tunnustanut eikä yleensä ole tunnustanut silloin, kun työttömyyseläkeiästä tai yksilöllisen varhaiseläkkeen ikäratkaisusta on päätetty.

Työssä jaksamisesta. Minusta iso ongelma on eläkehakuisuus Suomessa. Mikä onnela on olla eläkkeellä ja tulla passiiviseksi, häipyä ympyröistä, alkoholisoitua ja mennä pois? (Min. Halonen: Sellaisiako työläiset ovat teidän mielestänne?) — Anteeksi, ministeri Halonen, totean vain sen, joka tulee joka tuutista vastaan ja joka esimerkiksi silloin, kun työskennellään terveyskeskuksissa, on lähes pääasiallinen asia, että pitäisi päästä eläkkeelle. Tämähän on kahvipöytäkeskustelua ja myös esimerkiksi vakuutusyhtiöiden yksilöllisten varhaiseläkkeiden markkinointikeino, että pitäisi selvitä työelämän kiirastulesta eläkkeelle ja johonkin onnelaan. Minusta tämä on väärä ilmapiiri ja ratkaisujen pitäisi olla toisen tyyppisiä.

Vielä keskusteluilmapiiristä. Kun itse olen kehunut tätä ratkaisua, ihmettelen, miten tästä on saatu sellainen keskustelu aikaan, että me jotenkin arvostelisimme. Olen todennut monta kertaa, että tämä on hallituksen parhaita esityksiä, mutta arvostelen sitä tapaa, jolla tämä toteutetaan. Tämä on hyvä laki vain, jos tämä toteutuu sillä tavalla, että työelämässä viihtyminen paranee ja eläkeikä nousee. (Välihuutoja) — No niin, tunnustakaa se sitten älkääkä sanoko niin kuin edustajat Elo, Peltomo, Lahtela ja moni muu puhuja, että tässä ollaan ajamassa sellaisia ratkaisuja, joilla työssäoloikää lasketaan. (Ed. Elo: Kuka on sellaista väittänyt!) — Juuri ed. Elo.

Kaiken kaikkiaan se, mitä halusin puhujakorokkeelle tulla sanomaan, kun tiesin, etten sitä paikaltani välihuutojen takia pysty sanomaan, on se, että tämä laki voi toimia joko hyvin tai huonosti, jos tämä toteutetaan niin kuin työttömyyseläkeratkaisu. Siitä tuli iso taakka eläkejärjestelmille, se ei ollut myöskään hyvä työelämälle. Se saattoi olla hyvä yhdelle firmalle, mutta koko yhteiskunnalle se oli erittäin huono ratkaisu.

Hyvä on, nyt olemme ministeri Jaakonsaaren kanssa samaa mieltä. Ehkä viiden vuoden päästä, toivottavasti, olemme tästäkin samaa mieltä, että tästä laista ei tehdä huonoa lakia vaan hyvä, että tämä olisi esimerkiksi pääsääntöinen tapa ikääntyvälle ehkä työkykyään osittain menettävälle ihmiselle siirtyä eläkkeelle, että meillä ei tarvitsisi esimerkiksi niin paljon käyttää sairaseläkkeelle siirtymistä ja että nämä muut varhaiseläkejärjestelmät voisivat olla kokonaan pois käytöstä.

Ed. P. Leppänen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V i l j a m a a : Arvoisa rouva puhemies! Tuli keskustelua kuunnellessa mieleeni sellainen ajattelun tutkija kuin Piaget, joka totesi, että 12-vuotias lapsi omaa sellaisen tason, että hän pystyy kolmea asiaa pitämään yhtä aikaa mielessään ja ajattelemaan sillä tavalla monivivahteisesti.

Usein tuntuu, että me kansanedustajat syyllistymme käyttämään vain kahta elementtiä ja väittelemme sitten juupas — eipäs, eipäs — juupas. Tosin Piagetkin joutui toteamaan, että vajaa puolet aikuisista koko elämäniässään päätyy sellaiselle ajattelun tasolle, että he arkipäivässään käyttäisivät kolmiulotteista ajattelua.

Minusta tämä laki on mitä oivallisin esimerkki sellaisesta, joka toteuttaa monia tavoitteita, ja sen vuoksi tästä on aivan turha väitellä. Tässä on eläkeiän nostamistavoite, joka toteutuu. Tässä on työelämässä jaksamisen tavoite, joka ikääntyvillä toteutuu. Vielä tulee mahdollisuus työelämän nuorentamiseen eli paikkoja nuoremmille.

Keskustelu osoittaa myös sen, että on tarvetta eläkepoliittiseen keskusteluun. Kenties eläkepoliittisen selonteonkin paikka olisi jossakin vaiheessa. Mutta on kohtuutonta, että tämä pieni hyvä uudistus vie tällaisen ajan eduskunnassa. Sanon, että tämä on pieni ja hyvä, koska ajatellaan, että tämä muutos kaksinkertaistaa niiden henkilöiden määrän, jotka tätä tulevat käyttämään. Vuoden 97 luvut olivat: 2 800 yksityisellä puolella, 1 600 valtiolla ja kunnassa 2 300. Se kerrottuna kahdella, sellaisesta ihmisjoukosta puhumme nyt.

Ed. Laakso: Rouva puhemies! Ed. Kemppaisen puheenvuorosta sai sen käsityksen, että oikeastaan kaikki ne, jotka hakevat ennenaikaiselle eläkkeelle pääsyä, ovat tavalla tai toisella sosiaalipummeja. (Ed. Kemppainen: En ole niin sanonut!) Vaikuttaa siltä, että ed. Kemppainen ei todellakaan tiedä, että Suomenmaassa on tavattoman paljon sellaisia pitkään työelämässä olleita ihmisiä, joiden on hyvin vaikea nykyisen järjestelmän puitteissa päästä esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeelle. (Ed. Kemppainen: Tästä pitäisi tulla sellainen järjestelmä!) Me tiedämme, että vaikka laki ei ole muuttunut, niin kuitenkin lakia tulkitaan nykyisin siten, että työkyvyttömyyshylkäystapaukset ovat jatkuvasti lisääntyneet. Tässä suhteessa tämä laki on hyvä eli on mahdollisuus päästä osa-aikaeläkkeelle.

Ongelma, kuten täällä jo aikaisemmin on todettu, tämänkin lain osalta on se, että kyse ei ole subjektiivisesta oikeudesta, vaan oikeus osa-aikaeläkkeeseen jää riippuvaksi työnantajasta. Siksi on välttämätöntä, kuten ed. Elo tekikin, nostaa esille joukko täydentäviä toimenpiteitä. Yksi sellainen täydentävä toimenpide olisi se, että pitkään työelämässä olleet 55 vuotta täyttäneet voisivat halutessaan päästä ennenaikaiselle eläkkeelle esimerkiksi osana jonkinlaista sukupolvenvaihdoseläkejärjestelmää, jossa samalle työpaikalle otettaisiin eläkkeelle siirtyvän tilalle esimerkiksi nuori työtön. Tämän kaltaiset järjestelmät ovat välttämättömiä siksi, että nykyinen työkyvyttömyysjärjestelmä ei näytä toimivan sillä tavalla kuin sen pitäisi toimia.

Ed. Vähänäkki: Arvoisa puhemies! Yhdyn niihin puhujiin, jotka ovat sitä mieltä, että tästä on tulossa toimiva laki, joka mahdollistaa niidenkin sinnittelyn työelämässä, jotka ovat ikääntyneet ja joiden työtarmo ja -kyky on jo ehtymässä, mutta joku laki kuitenkin mahdollistaa eläkkeensaannin ja nimenomaan lisää työllisyyttä.

Olisin todennut vielä kuitenkin yhden seikan, kun toivoisin, että hallitus kiinnittäisi kenties lakiesityksessä huomiota toiseen ryhmään, eli nimenomaan ikäsyrjintään, mistä viime päivinä on paljon julkisuudessa puhuttu. Jos 40—55-vuotias työntekijä kysyy työpaikkaa liikkeestä kuin liikkeestä tai yrityksestä ja toteaa, että hänellä on 30 vuoden hyvä työkokemus, mutta lama on jättänyt hänet työttömäksi, niin kun kysytään ikää ja hän kertoo sen, todetaan, että tarvitsemme 30-vuotiasta, joka on ollut parikymmentä vuotta työelämässä, mikä on sula mahdottomuus.

Mikä olisi se keino, millä työnantajat saataisiin ymmärtämään, että hyviä työntekijöitä on nimenomaan tuossakin ikäluokassa 40—55? Jos ei tule lakiesitystä, koska tätä on vaikea lailla järjestää, niin ainakin toivoisi, että ministerit Aura ja Järventaus, jotka edustavat hallituksessa nimenomaan työnantajia, eivät niinkään ymmärtääkseni toistaiseksi ainakaan puoluetta, edellisessä elämässään saamansa kokemuksen perusteella vaikuttaisivat työnantajiin siten, että työnantajat yhä enemmän ymmärtäisivät ikääntyneiden työntekijöiden hyvän merkityksen.

Ed. Uotila: Arvoisa rouva puhemies! Meillä on tähän asiaan liittyen ainakin kolmenlaisia ongelmia: Meillä on liian suuri työttömyys, joka käytännössä estää nuorten ihmisten siirtymisen työmarkkinoille siinä määrin kuin olisi tarpeellista. Meillä on aika alhainen eläköitymisikä, joka ongelma tietysti vaikeutuu, koska 20 vuoden kuluttua meillä on kaksi kertaa niin paljon yli 65-vuotiaita kuin nyt ja ikärakenne on siinä mielessä ongelmallinen jatkoa ajatellen.

Kolmas ongelma on se, että meillä on Suomessa hirveän jyrkkä raja työn ja muun elämän välillä. Tätä rajaa pitäisi pyrkiä pehmentämään ja osa-aikaeläke on juuri tällainen pehmennyskeino. Ihmiset säilyttävät kontaktinsa työelämään, siihen sosiaaliseen ympäristöön, mutta samalla pystyvät lisäämään vapaa-aikaansa ja sillä tavalla siirtymään enemmän sille puolelle. Tuskin kukaan on tavannut sellaista osa-aikaeläkkeen käyttäjää, joka ei olisi tyytyväinen siihen ratkaisuun, joka hänen kohdalleen on syntynyt.

Parannuksia tarvitaan jatkossakin. Nimenomaan tässä työttömyystilanteessa pitäisi kokeilla määräaikaisesti, voisiko tätä kutsua sukupolvisopimukseksi, niin että otettaisiin nuorempia ihmisiä työpaikoille ja vanhempia päästettäisiin kunniallisella tavalla ansaitulle vapaalle. Kyllä tällaisia poikkeustoimia pitäisi edelleen kehittää.

Ed. Elo: Puhemies! Ensinnäkin mitä tulee ministeri Jaakonsaaren puheenvuoroon, niin minusta tuntuu, että ministeri Jaakonsaaren ja minun välillä on lähinnä semanttinen ero. En ole, rouva puhemies, ihan varma siitä, että suomen kieleen on vakiintunut sana "eläköityä". Se, mitä minä tarkoitan yleisellä eläkeiän nostamisella, jota on kolmen viime vuoden aikana nostettu 58:stä 59:een vuoteen erilaisilla toimenpiteillä, on

eri asia kuin se, mikä on yleinen eläkeikämme eli 63—65 vuotta. Minusta kysymys on semanttisesta erosta. En ole tarkoittanut mitään muuta kuin mitä ministeri Jaakonsaari sanoi. Kerran vielä, kysymys on siitä, onko sana "eläköitä" suomalainen sana. En usko, että sitä voidaan vielä virallisessa kielessä käyttää.

Puhemies! Sen lisäksi haluaisin todeta, että kun ed. Kemppainen puhui eläkepommista ja siitä hinnasta, mikä eläkkeistä maksetaan, niin ihmettelen kyllä, että ed. Kemppainen ei tässä yhteydessä ollenkaan tunnusta työttömyyden hintaa. Eilisten tietojen mukaan työministeriö laskee, että työttömyys on maksanut Suomen valtiolle 90-luvulla 220 miljardia markkaa. Ed. Kemppainen ja muut kansanedustajat, minä kyllä pyydän teitä miettimään samanaikaisesti, kun puhutte minun mielestäni typeriä asioita siitä, että meidän pitää nostaa eläkeikää koko ajan, mitä maksaa työttömyys, mitä se maksaa henkisinä kärsimyksinä nuorille, jotka eivät koskaan työelämään mahdollisesti pääse. Minusta se on todella suuren luokan kysymys eikä sitä kannattaisi tällaisiin semanttisiin eroihin ja muihin heittoihin yhdistää.

Olen edustajien Laakso ja Uotila kanssa aivan samaa mieltä, että jotain väliaikaisia ratkaisuja olisi tarvittu jo aikaisemmin ja tarvittaisiin tulevaisuudessa. Ei tämän maan suurtyöttömyys ratkea sillä, että nostamme eläkeikää erilaisilla toimenpiteillä puhutaan nyt sitten eläköitymisestä tai yleisestä eläkeiästä, mistä tahansa.

Puhemies! Ihan lopuksi vielä työkyvyttömyyseläkkeestä. Sitä on minun mielestäni vähän keinotekoisesti vaikeutettu. Yhä vaikeampaa ihmisten on päästä työkyvyttömyyseläkkeelle. Vaikka kaksi oman alueen lääkäriä on sitä mieltä, että ihminen on työkyvytön, niin sitten Helsingissä todetaan, että työkyvyttömyyttä ei ole.

Ed. M ä h ö n e n : Arvoisa puhemies! Kun keskustelu tänä päivänä alkoi, olin kovasti tyytyväinen, kun kaikki tuntuivat kovasti kannattavan ja pitivät lakiesitystä erittäin hyvänä. Mutta kun kuunteli tarkemmin muutamia puheita, niin vaikka niissä kehuttiin alussa, niin joka tapauksessa loppuvaihe olikin pelkkää arvostelua ja kaiken maailman sarvipäitten taululle nostelemista. Ed. Kemppainen oli kyllä yksi malliesimerkki siinä, miten hän käsitteli tätä hommaa.

En minäkään jaksa uskoa tai nähdä asiaa näin, että tämä olisi jonkinlainen saneerausmahdollisuuslaki. Ei tässä työnantaja voi pakottaa ellei työntekijältä tule oma-aloitteista halukkuutta eläkkeelle lähtöön, joten siinä suhteessa saneerauslaista puhuminen on vähän väärin.

Edelleenkin pidän lakiesitystä erittäin hyvänä, koska se saattaa tietyissä tilanteissa hyvinkin miellyttävällä tavalla raskaissa ja kuluttavissa ammateissa olevien ihmisten elämää parantaa. Sen sijaan työllisyysvaikutuksiin, joihin joissakin tilanteissa on viitattu, en kovin mittavasti usko, vaikka parhaimmillaan saattaa siihenkin vaikutusta olla. Näen kuitenkin, että tämä takaa paremman ja inhimillisemmän elämä raihnaiselle ihmiselle.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kemppainen innoitti minut vielä korokkeelle puhumaan joistakin asioista, koska ed. Kemppainen ilmeisesti käsitti väärin puheeni.

Totesin paikaltani puhuessani, että tähän sisältyy myös se vaara, että tätä käytetään saneerauskeinona samalla tavalla kuin työttömyyseläkeputkea sillä tavalla, että kun työntekijä tulee tiettyyn ikään, 55-vuotiaaksi, niin työnantajat järjestelmällisesti ehdottavat, että olisi viisasta siirtyä sivuun, koska työpaikalla on tarvetta vähentää porukkaa. (Ed. Kemppainen: Tämä tunnetaan!) Tähän sisältyy vähän saman tyyppinen ajattelu, koska tämä on yhtä helppo asia, mutta sillä argumentilla tätä ei pidä tyrmätä, koska tämä on hyvä asia. Meidän pitäisi ottaa kaikki työn jakamisen keinot käyttöön, ja tässä on yksi.

Tässähän on vielä kysymys siitä, että asia joudutaan sopimaan. Odottaisi, että suomalaiset työnantajat tuntisivat vastuuta siitä, että he ottavat osa-aikaeläkeläisen tilalle nuorta voimaa kasvamaan sivuun, jolloin turvataan myös tulevaisuus eikä huudeta yhteiskuntaa apuun, että meidän pitää saada koulusta valmiita ihmisiä. Se ei nimittään teoriassakaan toimi. Meidän pitäisi ajatella niin, että valtio, kunnat, koko yhteiskunta antaisi ihmisille perusvalmiudet ja mahdollisesti erityisoppiakin, mutta perusteellinen opetus tapahtuisi sitten työpaikalla. Siellä opitaan ne asiat, jotka kuuluu ammattikunnan oppia. Ei voi odottaa, että ammattioppilaitoksista tulee valmiita ihmisiä, jotka kaikki nippelit ja nappelit hallitsevat työpaikoilla, mitä ammatit ovatkin.

Siinä mielessä tämä on joka tapauksessa hyvä asia. Kaikkihan ovat todenneetkin, että tämä sisältää hyviä elementtejä. Jotkut tietysti ovat todenneet, että tämä on huuhaa juttu. (Ed. Kemppainen: Kuka?) — Nimiä kuitenkaan mainitsematta. Sellaista henkeä on kuitenkin ollut, että tämä on kokeilua eikä oikein uskalleta kertaheitolla tehdä mitään. Minusta kokeilut ovat sii-

nä mielessä hyviä, niin kuin tässäkin, että me näemme, mihin suuntaan pitää reivata, jos siinä on virheitä. On helpompi muuttaa, kun se on kokeilu, muuttaa mahdollisesti kokonaan. Toivon mukaan tulevat hallitukset, tulevat eduskunnat eivät lähde ihan toisille teille, koska tässä kokeilulaissa on myös se vaara, että sanotaan, että ei mitään jatketa, antaa mennä vaan, markkinat hoitakoot kaikki, jolloin ollaan taas huonolla tiellä.

Tästä eläkepommista hiljattain joku tutkimus ilmestyi. Todellisuudessa eläkepommi sinällään lienee olemassa, koska 2/3 näistä, mitä nyt kerätään eläkevaroina, syödään ja käytetään eläkkeiden maksuun ja se loppu 1/3 jää rahastointiin. Kun meidän aikamme tulee, suuret ikäluokat jäävät eläkkeelle, voi olla, että on tiukka paikka, jos ei saada muutettua sitä systeemiä.

Nimittäin onhan siinä semmoinen mahdollista, että työllisyys paranee ja jossakin vaiheessa vielä koneetkin maksavat osan eläkepotista eikä odotettaisi sitä, jotta tämä vanha systeemi hoitaisi homman: Osan maksaa palkansaaja ja osan työnantaja. Jos työllisyys on hyvin matala ja automaatio jatkaa kehitystään, palkkatyössä olevien määrä on yhteiskunnassa vähäinen. Silloin voi olla, kun meillä alkaa puolet porukasta olla eläkkeellä, jotta eläkekassat ovatkin tiukoilla.

Siitä huolimatta tätä ei pidä tyrmätä, ja nyt nähdään, miten toteutuu kokeilujakson aikana tämä osa-aikaeläkesysteemi.

Ed. Rinne: Rouva puhemies! Minä olen edustajatoveri Lahtelan kanssa melkein aina samaa mieltä, mutta eläkepommiasiassa olen kyllä aivan eri mieltä. Minun mielestäni ne ovat aivan roskapuheita. Otetaan esimerkiksi Japani, jossa on ikärakenne — kaikki tietävät sen hyvin — huomattavasti huonompi; tai ei välttämättä huonompi, kun on vanhempi, ei se sen huonompi ole. Mutta ikärakenne on aivan ratkaisevasti vanhempi, eikä kukaan puhu eläkepommista yhtään mitään, mikä johtuu ehkä siitä, että vanhempia ihmisiä kunnioitetaan siellä, mutta myös numeroilla he pystyvät osoittamaan, että tuotanto kasvaa.

Muutama vuosi sitten 500 huippuasiantuntijaa kerääntyi tutkimaan tulevaa työelämää, ja siellä tarjottiin lukupari 20:80, eli tulevalla vuosisadalla 20 prosenttia työvoimasta pystyy tuottamaan ensi vuosisadalla kaikki laadukkaat palvelut ja kaikki tarvittavat tavarat. Siis työvoimasta 20 prosenttia pystyy tämän tuottamaan. Niin paljon on tekniikka kehittynyt. Toisin sanoen kysymys on kyllä tulonjaosta. Kun tuotanto kasvaa koko ajan, jaettavaa kyllä riittää. Siitä ei ole lainkaan kysymys. Kysymys on oikeudenmukaisuudesta tulonjaossa, ja minun mielestäni tällaiset puheet eläkepommista ovat roskaa.

Ed. Kallis: Arvoisa rouva puhemies! Pyysin tämän puheenvuoron ed. Vähänäkin puheenvuoron jälkeen, kun ed. Vähänäkki tiedusteli tai ääneen ihmetteli, minkä takia työnantajat eivät palkkaa ikääntyneitä työntekijöitä. Saman kysymyksen on esittänyt ministeri Jaakonsaari, ja ministeri Jaakonsaari on myös esittänyt lääkkeen, joka on minun mielestäni varsin hyvä, mutta hän ei ole tuonut sitä tänne eduskuntaan. Ministeri Jaakonsaari muutamia viikkoja sitten esitti, että pitäisi myöntää alennusta vakuutusmaksuihin niille työnantajille, jotka palkkaavat iältään vanhempia työntekijöitä. Odotan, että tällainen esitys eduskuntaan tulisi.

Ministeri Jaakonsaaren esityksestä pitäisi tietenkin vetää se johtopäätös, että hän on alkanut kannattaa kristillisen liiton esittämää ajatusta, että työttömyysvakuutusmaksuja pitäisi käyttää työllistämiseen, ja silloin toteutuisi myös se, mitä ed. Elo esitti. Siis rahan voimalla voidaan saada työnantajat käyttäytymään tietyllä tavalla. Minä olen täysin vakuuttunut siitä, että jos edes osa näistä työttömyysvakuutusmaksuista käytettäisiin työllistämiseen, annettaisiin se vaihtoehto työnantajille, niin kyllä he sitä käyttäisivät ja kyllä työllisyystilanne huomattavasti paranisi. Eli ministeri Jaakonsaari, suurella innolla odotan, että te tuotte tämän esityksen eduskuntaan.

Ed. Kemppainen: Rouva puhemies! Kyllä tämä keskustelu on varmasti ollut aiheellinen. Periaatteessa olemme yhtä mieltä, että hyvä avaus ja hyvin toimiessaan hyvä laki eli silloin, kun se pidentää työssä viihtymistä, työssä jaksamista, nostaa keskimääräistä eläkeikää, purkaa eläkepommia, vähentää eläkkeenhakuruljanssia, näitä valituksia, koko isoa byrokratiaa, mikä koko tämän eläkkeelle hakemisen ja eläkevalitusten ympärillä on, tämä toimii hyvin.

Mutta kun tässä on nyt ed. Elon ja vähän muutamien muidenkin puheenvuoroissa sanottu, että eläkkeelle siirtämisellä me hoidamme työllisyyttä, se on kyllä niin iso itsepetos, että minusta ei ole ollenkaan pahitteeksi, jos me täällä tätä keskustelua vaikka jatkaisimme vähän eteenkinpäin ja tulisimme tähän toisenkin kerran.

Samoilla perusteillahan aikoinaan tehtiin työttömyyseläkkeen ratkaisut ja pantiin eläkeikä matalalle ja sanottiin, että se on vain tilapäisesti siellä, ja heti kun suhdanteet ovat toisella tavalla, sitä ruvetaan nostamaan. Mikään voima ei ikää saanut nousemaan. Tehtiin tutkimuksia, paljonko se "sukupolvenvaihdos" toi työtä. Täällä on sanottu, että jospa tästä eläkkeestä tulisi "sukupolvenvaihdoseläke". Silloin puhuttiin samalla tavalla, että työttömyyseläke on "sukupolvenvaihdoseläke". Kuinka monta työpaikkaa syntyy, kun ihminen joko päästetään tai työnnetään eläkkeelle? Työllistämistehot ovat olleet erittäin matalia, erittäin matalia. Ne luvut olisi hyvä olla. Minulla ei niitä nyt täällä ole, mutta on vaikka kuinka monta tutkimusta siitä, että tällä tavalla tämä järjestelmä ei toimi.

Ed. Elo osoittaa minulle kysymyksen, maksaako eläkkeellä oleva yhtä paljon kuin työttömänä oleva. Itse asiassa ei ihan yhtä paljon, mutta minä tiedän, että lähes saman verran. Mutta nyt onkin siitä kysymys, kenen vastuulla eläkkeellä on ja onko sitä solidaarisuutta; ed. Rinnehän totesi, että on kysymys vain tulonjaosta, kansantulon jaosta.

Mutta katsokaapa, miten työmarkkinasopimukset syntyvät. Kun sitä kakkua jaetaan, mitä jaettavissa on, annetaanko siinä passiiviväestölle, kuinka paljon siitä passiiviväestölle jää murusia? Murusetkin on lakaistu pois ja itse asiassa passiiviväestön suusta on jo kerätty omalle pöydälle, on tehty yli tuottavuuden meneviä sopimuksia. Niinhän itse asiassa nämä viimeisetkin ovat tapahtuneet. Siitä on tullut tämä eläkepommipaine ja eläkkeiden leikkaamispaine.

Eli ainakin eläkejärjestöjen pitäisi olla hyvin varovaisia, ettei heidän eläkemaksuista keräämiinsä eläkerahastoihin ruvettaisi työelämän hylkimiä tai työelämästä ulkopuolella olevia yhä enemmän kasaamaan. Kun keski-ikä nousee, eläkkeelläolemisikä pitenee, kun väestöpyramidi muuttuu, niin kyllä se kuvio valitettavasti, ainakin jos tätä lakia sillä tavalla toteutetaan, että eläkkeellä olevien määrä suhteessa työntekijöiden määrään lisääntyy, on nimeltään eläkepommi. On hyvä, että puhutaan selvillä nimillä, koska ne ovat pakollisia ratkaisuja.

Vielä sanon, vaikka se on vähän toistamista, että sen jälkeen, jos näillä eläkerahastoilla vielä joudutaan muita tarkoituksia hoitamaan — niin kuin Emu-tilanteessa, jossa ne ovat kansantalouden puskureita — ei siellä ole enää murusiakaan. Kyllä siellä mennään eläkeläisten säästämien rahojen syömiseen, käyttämiseen johonkin muuhun tarkoitukseen. Sen takia on hyvä, että näistä keskustellaan oikeilla nimillä.

Ihan lyhyesti: Tämä laki on hyvä, jos se tuo hyvän käytännön ja sitä toteutetaan hyvällä tavalla, mutta huono, jos sitä toteutetaan niin kuin työttömyyseläkelakia aikaisemmin ja yksilöllistä varhaiseläkelakia. On toki paljon tarvetta ollut niihin, mutta järjestelmiä on käytetty sillä tavalla vähän väärin, että kuitenkin lopputulos on ollut huono.

Vielä ihan lyhyesti ed. Laaksolle. En tiedä, miten me pystyisimme keskustelemaan siitä, kuka on oikea ihminen menemään eläkkeelle, pääsemään tai joutumaan. Itse asiassa tämähän on se perusasia, päästäänkö eläkkeelle vai joudutaanko sinne. Kyllä on ollut aikamoinen urheilulaji päästä eläkkeelle ja käydä niin monesti hakemassa todistuksia ja niin monta kertaa valittaa, että jopa päästään. Eläkkeelle joutuminen on toinen asia. Mutta nämä ovatkin ehkä enemmän mittareita siitä, eivät niinkään lääketieteellisestä suorituskyvystä. Minä tunnustan, kun olen lääkäri, että minähän voisin sanoa, että minä olen oikea ihminen arvioimaan jokaisen työpanoksen ja suorituskyvyn, kun mittaan vaikkapa, että henkilön fyysinen suorituskyky on laskenut niin ja niin paljon, ja annan lausunnon sen mukaisesti.

Kyllä työssä selviäminen ja hyvän tuloksen tekeminen riippuu aivan ratkaisevasti muustakin kuin lääketieteellisestä diagnoosista ja suorituskyvystä. Se riippuu motiivista ja kannustamisesta ja omista työnteon motiiveista ja tarpeista. Jos me saamme näissä eläkeratkaisuissa päätöksenteon siirtymään ikääntyvän ihmisen korvien väliin ja sydämeen eikä lääkärin kirjoituskoneeseen tai juristin pöydälle, silloin olemme jo paljon tehneet, ja uskon, että silloin samalla eläkeikä on noussut ja eläkepommi pienentynyt.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa rouva puhemies! Totean vain, että ed. Viljamaan puheenvuorossaan esiin tuoma ajatus siitä, että tarvitsisimme laajaa eläkepoliittista keskustelua esimerkiksi selonteon muodossa, on mielestäni varsin kannatettava. Sen tämäkin täällä käyty keskustelu osoittaa.

Eläkejärjestelmämme on aika jäykkä ja osittain jäänyt jälkeen ajan kehityksestä, eikä se myöskään ota huomioon yksilöllistä vanhenemista, työn kuormitusta ja alakohtaisia eroja eikä työttömyystilannetta. Pidän tätä esitystä hyvänä senkin takia, että tämä omalta osaltaan

paikkaa sitä suurta ongelmaa, mikä täällä on tullut esiin työkyvyttömyyseläkejärjestelmässä.

Mielestäni tässä esityksessä on hyvää myös se, että osa-aikaeläkkeen alarajan laskeminen on määräaikainen, koska se vastaa ajan haasteeseen. Mielestäni enemmänkin tulisi tällä tavalla joustavasti voida eläkejärjestelmää ja lainsäädäntöä uusia jatkuvasti tilanteen ja tarpeen mukaan.

Ed. Laakso: Rouva puhemies! Ed. Kemppainen kysyi, kuka on oikea ihminen pääsemään eläkkeelle. Meillähän on laki työkyvyttömyyseläkkeestä. Sen lain yksi täytäntöönpanon edellytys on se, että potilaan tutkineet lääkärit antavat valaehtoisen lausunnon ja toteavat potilaan työkyvyttömäksi. Mutta ongelma on se, että tämän valaehtoisen lausunnon jälkeen vakuutusyhtiön lääkäri näkemättä potilasta, pelkästään potilaan papereiden perusteella, tekee johtopäätöksen ja usein esittelijän esityksestä, joka esittelijä ei edes ole lääkäri, päätyen siihen, että työkyvyttömäksi valaehtoisella todistuksella havaittu potilas onkin täysin työkykyinen.

Rouva puhemies! Näin ei tapahdu vain harvoin, vaan näin tapahtuu noin puolessa kaikista työkyvyttömyyseläkehakemuksista, ja näin on tapahtunut viimeisten vuosien aikana oikeastaan koko ajan, vaikka laki ei ole muuttunut. Tämä merkitsee sitä, että lain tulkintaa on viime vuosien aikana muutettu siten, että työkyvyttömyyseläkkeelle pääsy on käynyt jotakuinkin mahdottomaksi.

Kun ministeri Mönkäre monta kertaa sanoo, että 80 prosenttia työkyvyttömyyseläkettä hakeneista pääsee työkyvyttömyyseläkkeelle, tämä on totta, mutta vasta monen vuoden valitusprosessin jälkeen. Tämä on paitsi alentavaa, myöskin osoitus siitä, että eläkejärjestelmä ei todellakaan ole kunnossa.

Ed. Lahtelalle sanoisin lopuksi, että eläkepommi-sanan käyttäminen on tavattoman vaarallista. Eläkepommi-sanaa käytetään isoin kirjaimin aina silloin, kun eläkejärjestelmää halutaan heikentää.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ed. Uotila on poissa, mutta totean, että solidaarisuus ja työväenaate ovat kauniita, historiallisia asioita, mutta niitä ei löydy enää kuin työväen museoista. Ei niitä ole enää olemassakaan eikä ole ollut pitkään aikaankaan.

Mitä tulee ed. Vähänäkin puheenvuoroon, kun hän totesi, että on hyvä, kun tämän lain avulla ehkä jaksetaan sinnitellä työssä mahdollisimman pitkään, mitä järkeä on sinnitellä sairaana, puolitehoisena työssä mahdollisimman pitkään? Nuoria ihmisiä on valtava määrä ulkopuolella odottamassa elämää, joka on luisumassa heidän käsistään pois, ja työttömän ylläpitäminen tulee maksamaan enemmän kuin eläkeläisen. Minä en ymmärrä, miksi näin tehdään. Se on kyllä selvittämätön ajatus. En tiedä, täytyykö vielä yksi kausi yrittää täällä olla, että saisi sen sen neljän vuoden aikana selville. Sekin on jokin peruste varmaan.

Ed. Rinne sanoi, että jaettavaa kyllä riittää, ja tarkoitti sitä, että vaikka meillä ei olisi ketään työssä, mutta kunhan automaatio pelaa, meillä on kakkua, mitä jaetaan. Mutta siinä se on, ed. Rinne, juuri se jakokysymys. 500 000 ihmistä on jo pudonnut pois sen kakun reunasta pysyvästi, eivät ollenkaan ole siinä jakohommassa mukana. Ehrnroothit siinä kyllä ovat ja mekin täällä eduskunnassa. Suuri ongelma on juuri se, että ihmiset putoavat pois tästä kakun jakamisesta ja vain harvat saavat sitä jakaa.

Minä sanon lopuksi, rouva puhemies, että tämä on hyvä laki, enkä minä ehdotakaan tätä hylättäväksi, mutta Kauniit ja rohkeatkin on hyvä elokuva, mutta se on utopiaa. Tämä laki on myös utopiaa. Tämä ei toteuta sitä, mitä se lupaa, mutta se on hieno ja kaunis laki. Olisi synti ehdottaa sitä hylättäväksi. Sen vuoksi ihan mielelläni sen hyväksyn, mutta mitään merkitystä sillä ei käytännössä ole.

Ed. Laitinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Elo: Puhemies! Kerran vielä korostan itsekin sitä, että tämä on hyvä laki. Se on varovainen askel oikeaan suuntaan. Tietysti voidaan kysyä, kuinka pitkiä askeleita olisi pitänyt ottaa ja pitäisi ottaa.

Mitä tulee eläkeikään ja työllisyyteen, kyllä ed. Kemppainen esitti aikamoisen väitteen, ettei eläkeiällä ja työllisyydellä olisi mitään tekemistä keskenään. Me kaikki muistamme sen, kun parikymmentä vuotta takaperin ensimmäisen kerran tuotiin esille esimerkiksi työttömyyseläke. Silloinhan ikärajaa alennettiin jopa 55 vuoteen ja sitä käytettiin hyväksi. Sitä käytettiin ehkä väärinkin hyväksi, mutta joka tapauksessa se oli merkittävä parannus silloisessa työttömyystilanteessa.

Mitä tulee eläkekustannuksiin, olen aikaisemminkin esittänyt täällä, kun tein lakialoitteen, STTK:n pääsihteerin Seppo Junttilan laskelmat siitä, että jos jää 55-vuotiaana eläkkeelle, sille eläkkeelle, joka on siihen mennessä ansaittu, niin jos elää 75 vuoden ikään asti, se tulee yhteiskunnalle halvemmaksi. Mutta Suomen valtiohan osaa laskea vain muutaman vuoden etukäteen, erityisesti valtiovarainministeriö.

Rouva puhemies! Kerran vielä totean sen, työttömyyden kustannuksia on Suomessa selvästi aliarvioitu. Ne ovat meillä erittäin tärkeitä. Tässä yhteydessä haluan sanoa, että kun yleisen eläkeiän nostaminen, tai miksi sitä nyt halutaan sanoa, on Oecd:stä tullut vihje kaikille Oecd:n jäsenmaille, niin varmaan monissa maissa se on ollut perusteltua. Suomessa se ei ole ollut perusteltua tässä taloustilanteessa.

Kun täällä on myös, puhemies, peräänkuulutettu eläkepoliittista selontekoa, luulen, että tämä vaalikausi alkaa siltä osin olla ohi. Me varmasti palaamme vaalikeskusteluissa eläkepolitiikkaan kaikkine yksityiskohtineen, joita on satoja olemassa.

Mitä tulee eläkepommiin, niin työeläkejärjestelmän luoja, jo hyvin iäkäs professori Teivo Pentikäinen on monta kertaa todennut sen, ettei mitään eläkepommia ole olemassa. (Ed. Rinne: Hän on matemaatikko, alallaan arvostetuimpia maailmassa!) — Kyllä.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kemppainen totesi, jotta eläkepolitiikalla ei työllisyyttä hoideta. Jos katsotaan yksittäisen työpaikan osalta, mitä siellä tapahtuu, valitettavasti tänä päivänä työpaikoilla henkilöstö on vedetty niin tiukalle ja mitoitettu tarkkaan, että siellä yhtään "joutavaa" ihmistä ei ole. Se on vedetty jopa liian tiukalle. Tietysti näitä järjestelmiä käytetään jonkin verran väärin eli sillä tavalla, jotta ikääntynyt henkilö laitetaan työttömyyseläkeputkeen. Tässäkin voidaan tehdä ilmeisesti sillä tavalla. Pitääkin katsoa niin päin, että jos tätä putkea ei olisi käytössä, silloinhan se tarkoittaisi, että nuorempi ihminen, viimeksi tullut ihminen mahdollisesti joutuisi pois, koska ei siellä pidetä niin sanottua ylimääräistä porukkaa, vaikka olisi terveellistä pitää ja kouluttaa, koska sillä olisi tulevaisuus turvattu.

Tässäkin tulee tietysti kustannuksia. Onko meillä eläkepommi, tai mitä nimikettä siitä käytetään? Toissa sunnuntain Helsingissä Sanomissa oli laaja artikkeli, jossa todettiin, että eläkepommi on huono nimi. Eläkevarat eivät jatkossa riitä, jos tämä kehitys jatkuu. Silloin pitää etsiä uusia maksajia. Ed. Rinne on erittäin oikeassa siinä. Rahaahan on olemassa, mutta meidän pitää saada sellainen tahto, että isot omistajat tulevat maksamaan tähän eikä pelkästään nykyiseen systeemiin turvata jatkossa, kun yhä automatisaatio kehittyy. Silloin toivoisi, että porvarillisetkin piirit sanoisivat, että otetaan myös isoilta työnantajilta näitä maksuja.

Ed. S a a r n i o : Arvoisa rouva puhemies! Tämä hallituksen esitys on aiheuttanut pitkän eläkepoliittisen keskustelun siitä huolimatta, että itse asiassa kysymys on aika vaatimattomasta uudistuksesta eli osa-aikaeläkkeen aikaistamisesta kahdella vuodella. Tässä mielessä uskoisin, että uudistus on mitä toivottavin ja kohtaa hyvin juuri sitä väkeä, joka tänä päivänä ehkä työelämässä on kaikkein kovimmille joutunut ja usein syrjäytyy tahtomattaan sen takia, että mitään joustojärjestelmiä ei ole. Tässä mielessä esitys on mitä kannatettavin.

Haluan kuitenkin todeta tässä keskustelussa sen ed. Kemppaiselle, kun hän kovasti mainosti lääkärinä tuntemustaan ihmisten olemuksista, että tämän ikäisillä ihmisillä, joita tämäkin laki koskee, usein pienistä sydänvioista ja liikuntarajoitteista kaikki taudit siirtyvät korvien väliin. Sitten tilanne on jo menetetty. Tässä mielessä jos tällä lailla voidaan jaksamista työelämässä edesauttaa, tämä on todellakin paikallaan oleva lakiesitys.

Ed. P e l t o m o : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Räsänen toi esille, ikään kuin tämä olisi jokin uusi järjestelmä, joka otetaan käyttöön. Näinhän ei toki ole. Meillä on olemassa joustavat eläkejärjestelmät. On olemassa yksilöllinen varhaiseläke, varhennettu eläke ja osa-aikaeläke. Nyt on tarkoitus osa-aikaeläkettä vain parantaa ikärajan ja sen osalta, jos henkilö sattuu jo eläkkeellä ollessaan sairastumaan tai tulemaan työkyvyttömäksi.

Toiseksi täällä puhutaan eläkepommista. Täytyy muistaa, että tämän hallituksen aikana Puron työryhmässä on tehty mittavia uudistuksia sen hyväksi, että maksussa olevat eläkkeet ja tulevien eläkkeensaajien eläkkeet tullaan turvaamaan. Tässä yhteistyössä ovat olleet sekä työnantajat, työntekijät että valtio.

Kaikki tilastot, kuten täällä on kerrottu, ja myös tutkimukset osoittavat, että meillä ei ole olemassa eläkepommia. Nyt jo rahastoidaan ja kaikki ihmiset eivät lähde yhtä aikaa eläkkeelle,

vaan se on myös joustavuutta, kun olemme tietyn aikaa kukin vuorollamme eläkkeellä.

Sen sijaan tässä toisin esille sen, että kun joustava eläkejärjestelmä tuli käyttöön, niin siinä yhteydessä julkisen sektorin ammatilliset alemmat eläkeiät poistuivat ja edelleen jää niiden osalta, jotka valitsivat joustavat eläkejärjestelmät, aukko siltä kohdin, että on olemassa tiettyjä raskaita ammatteja, kuten bussinkuljettajat, linja-autonkuljettajat, palomiehet, sosiaali- ja terveydenhuollon alan ammattilaiset, joiden osalta pitää miettiä joitakin ratkaisuja, jotta myös he jaksavat pidempään työelämässä.

Ed. M. Koskinen merkitään läsnä olevaksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta yhtyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteen hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Hallituksen esitys laiksi tietyn kolmannen maan lainsäädännön soveltamisen ekstraterritoriaalisilta vaikutuksilta sekä siihen perustuvilta tai siitä aiheutuvilta toimilta suojautumisesta annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 2271/96 täydentävistä säännöksistä

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 244/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 4/1998 vp

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Hallituksen esitys laiksi makeis- ja virvoitusjuomaverosta annetun lain 5 §:n ja lain liitteenä olevan virvoitusjuomaverotaulukon muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 4/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 3/1998 vp
Lakialoite 23, 70/1996 vp, 77/1997 vp

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus hyväksytään.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteisiin sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Hallituksen esitys laeiksi kiinteistönmuodostamislain ja kiinteistörekisterilain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 232/1997 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 3/1998 vp

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Kun itse en ole maa- ja metsätalousvaliokunnan jäsen ja paikalla näyttää muutamia jäseniä olevan, edustajat Lahtela, Mähönen ja Pehkonen ainakin, haluan muutamalla sanalla käsitellä tätä kolmannessa käsittelyssä olevaa kiinteistönmuodostamislain ja kiinteistörekisterilain muuttamista lähinnä liittyen tieoikeuksiin ja sellaiseen asiaan, johon ed. Kuismakin on erittäin tarkasti perehtynyt.

Tällä hetkellä korkeimman oikeuden päätösten mukaan esimerkiksi saaressa oleva kantatila ei ole saanut tieyhteyksiä, vaan tilanne on ajautunut siihen, että rannan omistava suurtilallinen on

rakentanut siihen oman venesataman ja sen jälkeen, kun saaren omistava henkilö yrittää päästä lyhintä tietä tavallaan mantereelle, hän joutuu kohtuuttoman rahastamisen kohteeksi. Tällaisella saaressa olevan mökin omistajalla ei ole mitään muuta mahdollisuutta esimerkiksi tässä esimerkkitapauksessa kuin kiertää avoveden kautta yli 10 kilometriä, ennen kuin pääsee sellaiseen paikkaan, jossa on kunnan omistama ranta. Korkein oikeus on hyväksynyt tällaisen tulkinnan useamman kerran.

Nyt tässä lakiesityksessä puhutaan siitä, että kullekin kiinteistölle ja palstalle on järjestettävä tarpeellinen kulkuyhteys perustamalla 154 §:n 1 momentin 9 kohdassa tarkoitettu rasite jne. Jää vain miettimään sitä, että kun täällä puhutaan tiekunnasta ja lisäksi 3 momentissa mainitaan sen suuntaisesti, että myös silloin, kun maanomistaja periaatteessa yksin omistaa tämän tien, johon kulkuyhteyttä periaatteessa haluttaisiin, niin jäädään ikään kuin ilmaan roikkumaan siltä osin, että lisätyssä muodossa todetaan ehdoksi, että antamisen edellytykset tarkoitettuun yksityiseen tiehen kulkuoikeuksien kautta on.

Nyt kun täällä on asianomaisen valiokunnan jäseniä, jotka ovat varmasti perusteellisesti valiokunnassa perehtyneet tähän, haluaisin myös jossakin vaiheessa heidän kannanottonsa nimenomaan eduskunnan pöytäkirjaan merkittäväksi tulevaisuutta ajatellen, onko ... (Ed. Rantanen: Se on valiokunnan mietinnössä!) — Ei ole mainittu, olen lukenut tarkkaan, ei ole puhuttu mitään siitä, että silloin nimenomaan, kun saari on ikään kuin kantatilan osa, joka on lohkottu omaksi tilaksi, ja tilalla on mökki, huvilarakennus, turvaako tämä sanamuoto, joka tässä on merkitty, sen, että kun pyytää tietoimitusta, niin tämä omistaja saa oikeuden tulla rantaan, missä on kantatila aikoinaan ollut. (Ed. Karpio: Kantatila on siis lohkottu?) — Kyllä!

Aikaisemminhan kyseinen tilanne oli sen suuntainen, että meillä oli vanhassa jakolaissa 190 §, jossa edellytettiin, että maarekisteriin merkitään tällaisessa tapauksessa rantaan venevalkamapaikka, johon tällä saaressa olevalla mökin omistajalla on oikeus tulla ja rantautua. Minä en ainakaan valiokunnan mietinnöstä löytänyt tätä selventävää kohtaa. Viittauksia tähän suuntaan näissä pykälissä on, mutta minä en ainakaan saanut irti tästä, että se olisi yksioikoisen selvä. Toivoisin, että käytännön elämässä nyt, kun uusi laki tulee hyväksyttäväksi ja noudatettavaksi, tämä aukko, joka on nimenomaan Saimaan vesistöllä, nämä tapaukset, joita minulle on kerrottu, saataisiin järjestykseen ja turhia koukeroita ja rahastuksia yksityisen maanomistajan taholta ei toteutettaisi.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun ed. Vistbacka kysyi, saako lohkotila, kun se on muodostettu itsenäiseksi tilaksi, tieoikeuden. Näin teidän kysymyksenne kuulin. Pohdiskelitte sitä, ettei sitä mietinnössä olisi mainittu. En ole todellakaan mietintöä lukenut, mutta kyllähän se perustuu jo voimassa olevaan lakiin, että jos tila lohkotaan ja lohkotilan omistaja sitten haluaa tieoikeuden, niin kyllä se lain mukaan tulee. Varmasti ed. Vistbacka myös entisenä julkisena notaarina tämän seikan tietää, joten ei varmasti mietinnössä tarvitse mainita erikseen tätä asiaa.

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niissä kolmessa korkeimman oikeuden päätöksessä, joihin olen tutustunut, tämä oikeus on hylätty perustellen minun mielestäni tulkinnanvaraisella haitta-sanalla, että se aiheuttaa rannan omistajalle kohtuutonta haittaa. Sen johdosta tällä huvilan tai mökin omistajalla siellä saaressa ei ole mitään muuta mahdollisuutta rantautua kuin yli kymmenen kilometrin päässä olevalle kunnan yleiselle ranta-alueelle.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Ed. Vistbacka kuvasi tätä ongelmaa, joka on minullekin tuttu. Tein tästä jo jokin aika sitten kirjallisen kysymyksen. Todellakin, vaikka yleinen käsitys on, että tilalle pitää aina kulkuoikeus olla, niin näitä tiloja on paljon, lähinnä saaritiloja sisävesillä, tosin meren rannikollakin jonkin verran, joihin ei ole — voisi sanoa yleisen käsityksen mukaan lainvastaisesti — kulkuoikeutta annettu eikä venevalkamaa määritelty eikä mitään muutakaan osoitettu. Tavalliset ihmiset eivät ole juristeja, joten he eivät ole ehkä huomanneet sitä.

No, käytännössähän näistä harvoin tulee riitaa, vaan maanomistaja, joka on maat myynyt, sallii kulkemisen lähimmästä rannasta, ja kukaan ei rupea selvittämään, onko siihen laillinen oikeus tai ei. Mutta sitten kun asiat menevät eteenpäin tai tontin myyneen tilan omistajat vaihtuvat tai tulee jotain erimielisyyttä, niin on tullut aika lailla tapauksia, niin kuin ed. Vistbacka sanoi, useita tapauksia korkeimpaan oikeuteen asti, joissa on riidelty ja käyty hyvin vaikeita oikeusriitoja. Lopputulos on jopa ollut, että tällaista kulkuoikeutta ei ole saatu, koska on katsottu, että siinä tilanteessa siitä aiheutuisi

kohtuutonta haittaa. Sinänsähän nämä asiat tuntuvat hyvin pieniltä ja varmaan 99 prosenttia niistä hoituu itsestään niin, että annetaan se kulkuoikeus eikä siitä peritä mitään, mutta kyllä tässä todellistakin ongelmaa on, ja näyttää siltä, että suoraan tämäkään muutos ei tätä ongelmaa valitettavasti näytä poistavan.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Jo nykyisen lain mukaan, kun tilan määräala lohkaistaan, lohkomistoimituksessahan pitää osoittaa tieoikeus tai, jos on saaritontista kysymys, mitä kautta sinne pääsee. Minun käsitykseni mukaan ei maanmittari edes tee sitä toimitusta ennen kuin kaikki nämä asiat ovat selvät. Ei tämä muutos tässä sitä tilannetta heikennä missään muotoa. Todettakoon, että mietinnössä ei ole tästä ongelmasta mainittu, vaikka siitä kyllä keskusteltiin valiokunnassa, ja siellä vakuutettiin kyllä asiantuntijoiden taholta, että siinä ei pitäisi olla ongelmaa.

Se on sitten eri asia, onko se oikeus lyhin matka vaikka saaresta mantereelle. Se voi olla, niin kuin ed. Vistbacka totesi, että se on, jos kunta on myynyt, vähän kauemmas. Siinä mielessä kulkutie ei välttämättä ole edullisin vaihtoehto sen tontin omistajan kannalta, joka lohkaisua hakee. Joka tapauksessa, jos tässä ongelma tulee, niin sehän pitää korjata, mutta minun käsitykseni mukaan se homma on jo kyllä hanskassa.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Minäkään en oikein ymmärrä tätä asiaa. Olen aika pitkälti ed. Karpion kanssa samaa mieltä, että jos saaressa oleva tila on lohkottu sellaisesta tilasta, jonka rantaan pitäisi saattaa kulkuoikeus, niin maanmittarithan, jotka suorittavat lohkomisen, tekevät sen viran puolesta. Sehän on virkavirhe, jos he eivät huomioi sitä, että tilalle täytyy jostakin johtaa tie. Se on hiukan eri asia, jos käy joskus harvoissa tapauksissa niin, että saattaa olla jokin kunnan yhteinen ranta-alue, johon tie voidaan osoittaa lohkomistoimituksessa helpommin kuin itse päätilan rantaan. Mutta jostakinhan tien aina täytyy mennä.

On useita riitaisuuksia, mistä tiedän itsekin, tosin ei niin suurella vesistöllä kuin Saimaalla mutta jossakin tuolla Kyrösjärven rannalla, ei nyt useita mutta ainakin pari kappaletta, ja onhan se onnistunut sillä tavalla. Tämä tosin on hiukan kaukana tästä asiasta, mutta jos kyläläiset haluavat yhteisen ranta-alueen, venevalkama-alueen ja muuta, niin sehän myös kaavoituksen yhteydessä tai haettaessa muutenkin lohkaistaan sopivaksi katsotusta tilasta ja lunastetaan yhteiskunnan käyttöön ja tällä tavalla saadaan tällainen yhteisranta. Minä en nyt ymmärrä, minkälaisia tapauksia Saimaalla sitten on ollut näiden saarien lohkotilojen osalta sellaisia, mihin ei tietä osoiteta nykyisenkin lainsäädännön puitteissa, koska minun mielestäni lohkomistoimituksessa on virkavelvollisuus huolehtia tämä tärkeä kulkuoikeuden säätäminen ja merkitseminen tilalle.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Arvoisa puhemies! Mielestäni nimenomaan edustajat Karpio ja Aittoniemi ovat tässä asiassa olleet oikeassa. Maanmittarilla on virkavelvollisuus osoittaa, kun lohkomistoimituksen suorittaa, kulkuväylä saaren ympäröivän vesistön rannalta tai muulla tavoin eikä välttämättä aina edes myyjän alueelta, useissa tapauksissa myös kunnan alueelta.

Mitä tulee merenrantaan, johon ed. Kuisma kajosi, olen todennut, että nähtävästi luonnonvoiman suuruuden ja voimakkuuden vuoksi siellä on vuosisatoja totuttu siihen, että päästään helposti sopimukseen jatkuvasta maihinnoususta, ja taas sattumoisin voidaan nousta melkeinpä ihan miten hyvänsä. Siellä on keskinäinen solidaarisuus nähtävästi suurempaa kuin sisävesillä, missä vain "käpymyrskyissä" taistellaan.

Ed. M ä h ö n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Vistbacka on tehnyt aivan oikean huomion, kun hän totesi, että valiokunnan mietintö ei välttämättä anna kovin selkeätä vastausta hänen esittämäänsä kysymykseen. Käytännössähän tietysti tilanne on se, että suuremmilla vesistöillä on tänäkin päivänä yhteisiä rantoja, joko kunnan tai joidenkin maanomistajien kanssa sovittuja rantoja, joista saaristoalueen kulkuyhteydet voidaan taata. Mutta tiedän kyllä paljon tapauksia pienemmillä vesistöillä, joissa on myytyjä saaritontteja, joihin ei saata kantatila rantaan ulottaakaan. Missään tapauksessa tämä lainsäädäntö, mikä nyt on käsittelyssä, ei tätä kysymystä tule poistamaan. Se täytyy hakea joko muusta olemassa olevasta lainsäädännöstä tai sitten tehdä itse asiassa myöhemmässä vaiheessa selventävä lainsäädäntö, joka ratkaisee tämän kysymyksen.

Ed. K a r p i o : Arvoisa rouva puhemies! Aikaisemmassa työssäni satoja kiinteistökauppoja vuosittain tein ja siinä tietenkin aina kauppakirjan teon yhteydessä annoin kansalaisille neuvoja, miten asia hoidetaan, enkä ole koskaan kuullut,

että siellä olisi joku jäänyt tieoikeutta paitsi. Kaiken kaikkiaan minusta jo kauppakirja on puutteellisesti ja huonosti asiantuntemattomuudella laadittu, mikäli näitä asioita ei siellä käsitellä.

Ed. Vistbacka vielä totesi, että korkeimman oikeuden päätöksiä löytyy. Tietenkin asiaan kuin asiaan löytyy korkeimman oikeuden päätöksiä, joten pitäisi katsoa nimenomaan, minkälainen tapaus on. Mutta pääsääntö on, että kun maanmittari lohkoo saaresta itsenäisen lohkotilan, niin tokihan siinä myös nämä seikat ilman muuta minun mielestäni määritellään.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Vielä sisävesiltä esimerkki Luumäeltä, jossa on varsin matalia järviä eteläisen Saimaan vesistöön liittyen. Silloin ongelmaksi saattaa kohota sen tieyhteyden lisäksi, joka vie järvenrantaan, myös muu rakentaminen, joka liittyy sinne pääsyyn, jota yritetään toteuttaa johonkin saaritilalle. Silloin on tärkeää, että tiedotetaan, mihin mietinnössä ja hallituksen esityksessä viitataan, varsin hyvin naapureille siitä näkökohdasta, että se työ, mitä tehdään tien päässä, eli pengerrys, mahdolliset siltatyöt ja muut, saattaa oleellisesti vaikuttaa järven ekologiaan ja veden virtaan.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Ed. Karpiolle toteaisin, että olen itsekin vahvistanut muutamia kiinteistökauppoja ja tiedän sen ohjaustoiminnan, mikä niissä on. Mutta tässä tapauksessa olen itse tutkinut korkeimman oikeuden päätöksiä. Ed. Kuismalla on myös sangen laaja materiaali tästä ja kahdesta muusta siihen verrattavasta tapauksesta.

Minua hämmästyttää lähinnä se, että perustelu mitä ilmeisimmin oli sen suuntainen, että kulkuyhteys on mahdollistettu sillä, että saaritontin omistaja suorittaa maanomistajalle korvauksia yksityisestä venesatamasta, jonka tämä on perustanut, eli ikään kuin käytettiin rahastuskeinoa hyväksi siinä, että ei tarvinnut osoittaa muuta paikkaa. Me kaikki luulimme, minäkin luulin ennen kuin sain nämä asiapaperit käteeni, että silloin, kun lohkomistoimitus suoritetaan, pitää olla myöskin selvä kulkuyhteys, mutta valitettavasti käytäntö on ihmeellistä aina joskus. Mutta toivotaan, että tällä lailla nyt saadaan jotakin selvyyttä tähän tai sitten sitä täytyy vielä kerran muuttaa.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Kun täällä pyydettiin, että maa- ja metsätalousvaliokunnan jäsenet ottavat kantaa tähän kysymykseen, niin otan kantaa siihen, mitä perusteluissa sanotaan. Minusta se on riittävä, sitä ei tarvitse edes mietinnössä ollakaan. Täällä sanotaan selkeästi 156 §:n perusteluissa sivulla 5: "Pykälän 3 momentin (1188/1996) mukaan kiinteistötoimituksessa on kullekin kiinteistölle ja palstalle järjestettävä tarpeellinen kulkuyhteys perustamalla 154 §:n 1 momentin 9 kohdassa tarkoitettu rasite taikka perustamalla yksityisistä teistä annetussa laissa (358/1962) tarkoitettu pysyvä tai määräaikainen tieoikeus tai muu kulkuyhteyttä varten tarpeellinen oikeus. Tällaisen oikeuden perustamisen edellytyksiin sovelletaan, mitä yksityisistä teistä annetussa laissa säädetään."

Tässä minusta tämä on kyllä selkeästi sanottu.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Konkreettisesti meidän ei tietysti kannata väitellä, etteikö tällaisia tapauksia ole, joissa kulkuyhteyttä ei ole. Itse asiassa meillä on ilmeisesti yksi sama tapaus ed. Vistbackan kanssa, johon kumpikin olemme perehtyneet, ja se on todella konkreettinen tapaus, jossa on kaikki oikeuskeinot käytetty muistaakseni eduskunnan oikeusasiamiestä myöten, mutta ei ole kulkuyhteyttä tullut.

Tietenkin se on yksityistapaus, mutta sen yhteydessä on ilmennyt, että näitä on muitakin. Itsekin vastasin ensin, että ei voi olla, että se on virkavirhe jne., mutta ei sitä nyt ole niin katsottu, vaan on vedottu siihen, että kulkuyhteys ei olekaan ehdoton, vaan se voidaan korvata esimerkiksi venesatamavaihtoehdolla tai katsoa, että sitä ei ole pakollista panna lähimpään rantaan, jos 5—10 kilometrin päässä on kunnan yleinen ranta, johon voi mennä. Jokainen tietää, että jos vesimatka on muutaman sata metriä kesämökille rannasta, niin kyllä on aika kohtuutonta lähteä 10 tai 5 kilometriä soutamaan tai pikku prutkulla ajelemaan, että saa tavarat saareen.

Yleensä näistä asioista ei tule mitään riitaa, vaan maanomistajat ja naapurisopu antavat tilaa, mutta sitten jos ei anna, niin kuin tässä tapauksessa ja joissakin muissa, niin näistä on tullut hirveän turhauttavia oikeusriitoja. Varmaan tässä yhdessäkin tapauksessa parin kesämökin hinta on mennyt näihin oikeusprosesseihin. Mutta ihmiset kun ovat periaatteellisia ja haluavat pitää kiinni oikeuksistaan ja ovat sitä mieltä, että pitää olla kulkuoikeus, niin asiat saavat suhteettomia mittoja. Kun kaikki olemme täälläkin samaa mieltä, että asian pitäisi olla kunnossa, niin itse asiassa kysymys on, millä me laitamme asian kuntoon.

Ed. Karpio: Arvoisa rouva puhemies! Ehkä tämä menee vähän toistamiseksi, mutta kun tässä todetaan, että olisi 200 metriä mantereelta saareen matkaa ja että 10 kilometrin päässä olisi tie- ja veneenpito-oikeus, niin rohkenen kyllä olla eri mieltä. Tuskin tällaista korkeimman oikeuden päätöstä löytyy. Rohkenen myös olla sitä mieltä, että tuskin olen vääriä tietoja kansalaisille antanut ja virkavirheeseen syyllistynyt vuosien aikana.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Hallituksen esitys laeiksi kilpailunrajoituksista annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 243/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 2/1998 vp

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Kauppa- ja teollisuusministeri Kalliomäki: Puhemies! Kun en päässyt paikalle aiemmissa käsittelyissä, niin on paikallaan lyhyesti todeta talousvaliokunnan tehneen perusteellista työtä ja sillä tavalla hallituksen kannalta miellyttävässä muodossa, että talousvaliokunnan työ vahvistaa hyvin selkeästi hallituksen esitykset. Pari tarkistusta on ja yksi muutosesitys, ja minusta sekin on paikallaan, sehän koskee kilpailuneuvoston äänestyssääntöä.

Tässähän on myös mukana opposition vastalause, joka koskettelee sähkömarkkinoitten jakelukentän omistusosuutta, siihen liittyvää prosenttia, mutta minusta on hyvä kiinnittää huomiota siihen, että oppositiokin itse asian sisältöön, substanssiin, suhtautuu samalla tavalla kuin koko valiokuntakin, myönteisesti. Koen vastalauseen enemmänkin sillä tavalla, että puumerkki on pitänyt saada ja se on sen vuoksi sinne asetettu.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Talousvaliokunnan mietintöön sisältyvä lausumaehdotus hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Hallituksen esitys laiksi sähkömarkkinalain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 227/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 4/1998 vp
Lakialoite 70/1997 vp

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Tiusanen: Arvoisa rouva puhemies! Kun valiokunnan puheenjohtaja Tuulikki Hämäläinen talousvaliokunnan mietintöä aikaisemmin meille selvitti, hän kiinnitti huomiota varsin paljon tähän mahdollisuuteen, minkä hallituksen esitys luo kuluttajille sikäli, että tulevaisuudessa voidaan todella myös valita niin kutsuttua ekosähköä, vihreätä sähköä ja kuluttaja pystyy tällä tavalla omalta, tosin varsin pieneltä osaltaan, mutta joka tapauksessa vaikuttamaan yleensä koko energian tuotantoon ja sen tulevaisuuteen. Se on hyvin tärkeä näkökulma nimenomaan, kun ajattelemme niitä velvoitteita, mitä myös Suomi ja käytännössä kaikki energiaa tuottavat teollisuusmaat joutuvat lähitulevaisuudessa toteuttamaan ja ottamaan vastaan eli hiilidioksidipäästöjen vähentämisen. Tällöin kuluttaja voi omalta osaltaan ohjata energian tuotantoa oikeaan suuntaan. Suomessa se olisi, arvoisa puhemies, lähinnä bioenergian käytön lisäämistä.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Viime perjantaina tämän lain toisessa käsittelyssä ylistettiin sitä, miten edulliseksi tulee, jos esimerkiksi Ikaalisiin mökille ostan Utsjoen energialta tai Kärsämäeltä sähköä ja kilpailutan sitä ja se tulee niin halvaksi, kun ei tarvitse mittareitakaan ollenkaan uusia.

Joka katseli televisiosta Sunnuntairaportin ohjelman sunnuntai-iltana, vaikka ed. Kokkonen minulle sanoi, ettei pitäisi kaikkiin televisioasioihin uskoa, mutta joka tapauksessa siinä aivan hyytävällä tavalla osoitettiin, mitä tämä on: korkeintaan 10—20 markkaa vuodessa. Ja jos on sillä tavalla kuin käsitin, että eräät mittarilukupalkkiot tulevat vielä rasittamaan sähkön tilaajia, niin entistä syvemmällä äänellä toistan viime perjantaisen: ei yhtään mitään ja pieniä on silakat joulukaloiksi. Tämä ohjelma ei ollut mikään Karpo eikä MOT, vaan minun mielestäni ihan asiallinen ohjelma, jossa tarkasteltiin asioita eri puolilta. Ei mitään alennuksia tule siitä, jos minä Utsjoelta tilaan sähkön. Riidellään jopa siitä, millä tavalla systeemit tulevaisuudessa tullaan mittaamaan.

Tämä on juuri sitä kilpailun hulluutta. En tiedä, kuinka pitkään tämä kilpailuttamisen hulluus jatkuu suomalaisessa yhteiskunnassa. Ilmeisesti seuraavaan eli punamultahallitukseen saakka. Sitten varmaan tulee järki päähän ja se loppuu. Mutta tästäkin asiasta on puhuttu, kuinka edullista se on. Voi hyvänen aika sentään! Joka katseli tuon ohjelman, näki, mitä tämä systeemi on.

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o m ä k i : Puhemies! Pitää tietysti hieman ed. Aittoniemeä varoittaa, että suomalaisen yhteiskunnan hulluus punamultahallituksella kaikilta osin poistettaisiin, vaikka varmaan meillä poistettavaa löytyy.

Itse sähkömarkkinoiden kilpailuttaminen on minusta meillä järjestetty nyt edistyksellisellä tavalla. Kotitalouksien mahdollisuus kilpailuttaa tässä tietenkin tulee mukaan tyyppikuormituskäyräjärjestelmän mukaisesti. Meillä on tästä pohjoismaista kokemusta Norjasta, ja odotan saman tyyppistä kehitystä meillä kuin Norjassakin. Läheskään kaikki eivät tätä käytä, oikeastaan suhteellisen pieni vähemmistö kotitalouksista tulee käyttämään tätä mahdollisuutta johtuen siitä, että sähkön hintataso on kotitalouksilla huomattavan edullinen ja tällä kilpailuttamisella saatavat hyödyt olisivat toistaiseksi suhteellisen pieniä aivan markkinaehtoisuuden vuoksi.

Sen sijaan vähän suuremmilla kuluttajilla, yhteisöillä, isommilla asuntoyhtiöillä ja vastaavilla tulee olemaan aivan selkeä mahdollisuus pudottaa hintojaan. Sen vuoksi ne tulevat käyttämään kipailuttamismahdollisuutta hyväkseen. Norjassa ehkä muutamia kymmeniä tuhansia kotitalouksia on tätä käyttänyt hyväkseen. Näkymä on meillä saman kaltainen.

Tulevaisuus on varmaan se, että hintatasot nousevat vuosien ja vuosikymmenten mittaan ja myös mittarointijärjestelmät kehittyvät sillä tavalla, että niitä tulee mahdollisuus kilpailuttaa, kun hinnat laskevat ja niitä kannattaa ostaa, kun on hintojen laskunäkymä edessä.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Sähkön hinta vaihtelee erityisen paljon eri puolilla maata, ja myös pienkuluttajat maksavat tällä hetkellä huomattavasti enemmän kuin suuret kuluttajat. Sen vuoksi tietysti täytyy tervehtiä tyydytyksellä sitä, että pienkuluttajat pääsevät nyt kilpailuttamaan. Pienkuluttajan eduksi silloin, jos kuluttaja on esimerkiksi sähköllä lämmittävä kotitalous, lasketaan muutama sata markkaa vuodessa. Sillä ei kukaan rikastu, mutta pelkästään tietoisuus siitä, että kuluttajilla on mahdollisuus kilpailuttaa sähkön tuottajia, on omiaan kohdistamaan paineita hinnoitteluun ja tekemään hinnoittelun kohtuullisemmaksi siellä, missä mahdollisesti hintoihin on sisällytetty subventioita, joilla subventoidaan jo aiemmin kilpailutettuja sektoreita. Kaikki ulkomaiset kokemukset viittaavat siihen, että tästä kilpailuttamisesta syntyy etua.

Se, mitä esimerkiksi ekosähkön markkinoille saamiseksi täytyy pitää silmällä, on siirtohinnoittelu, joka myös on kohdellut sähkön tuottajia eri lailla. Mutta nyt tällä hetkellä, kun myös sähkötaseet ja kulutuksen ja tuotannon hallinta säädellään uudella, neutraalilla tavalla, on syytä olettaa, että tässäkin suhteessa päästään parempaan tulokseen.

Ed. P a r t a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tulevaisuus on, niin kuin ministeri Kalliomäki sanoi, sellainen, että yksityiset kotitaloudet tulevat saamaan mahdollisuuden kilpailuttaa toimintansa energian sisällä. Minä uskon, että uusien mittareitten kehittyessä tulee tapahtumaan uusjako muun palvelun ympärillä ja se tapahtuu myös sähköyhtiöitten kautta. Kehittyvä teknologia antaa mahdollisuuden suorittaa myös sähkömittauksia ja tarjota näitten välineitten kautta kaikkia niitä palveluja, joita jo nyt tulee puhelimien ja erilaisten nettien välityksellä. Sähkön ympärillä tapahtuva kilpailu tuo myös tällaiset palvelut talouksiin sinnekin, missä niitä ei muuten ole. Jopa kuvallinen viestintä, kaikki tulee olemaan mahdollista myös näitten laitteitten kautta pitkässä juoksussa. Tällaisia suunta-

viivoja nämä laitteitten kehittäjät ovat jo infonneet maailmalle.

Tätä kautta silloin, kun tarjonta tulee laajenemaan ei pelkästään sähkön mittaukseen, tulevat myös mittareiden hinnat putoamaan, ja minä luulen, että siitä on hyötyä kansallisesti meille kaikille. En usko, että kaikkia mummoja osataan opettaa käyttämään niitä, mutta palvelumahdollisuudet tulevat joka paikkaan, missä on virtaa.

Ed. M. P o h j o l a : Arvoisa puhemies! Sähkömarkkinoiden kilpailuttaminen on ilman muuta yksi seikka, joka kuluttajille ja teollisuudelle on edullista, mutta tämä tie on hyvin nopeasti loppuun käyty, koska sähkön hinta kallistuu koko ajan. Muutamassa vuodessa sähkön hinta tulee nousemaan 30 prosenttia, ja tämä on kuluttajille karvas kalkki.

Tämän vuoksi täytyisi tehdä sellainen ratkaisu, että täällä tuotetun perusenergian hinta saataisiin alas tuotantokustannuksiltaan. Se edellyttää sitä, että Suomi rakentaa uuden ydinvoimalan, ja tämä tulee olemaan seuraavan eduskunnan tärkeimpiä ja kiireellisimpiä päätöksiä.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Aivan kuten ed. M. Pohjola totesi, muutaman vuoden, ehkä kymmenen vuoden kuluttua sähkö maksaa kolmanneksen enemmän kuin tänä päivänä. Kaiken lisäksi, ja toistaen vielä sen, yksityisen kuluttajan saama hyöty on äärettömän minimaalinen. Sitä on tuskin ollenkaan. Se johtuu osin siitäkin, että varsinainen energian hinta tuosta koko laskusta on vain 40—45 prosenttia. Loput ovat siirtokustannuksia ynnä muita kustannuksia. Ei siinä ole kovin paljon tinkimistä sillä Utsjoen tai Kärsämäen energiayhdistyksellä, joka minulle sitä sähköä tuottaa, koska se on niin pieni osuus sähkön hinnasta se potti, mitä se saa.

Tänään on semmoinen ei-päivä, niin kuin joskus minulla on, mutta ihan perustellusti niin kuin aikanaan siinä eläkelaissa, ihan huuhaata. Ei tämä laki sellaisenaan huuhaata ole, mutta tähän keskusteluun on tuotu myös tämä säästökysymys, ja kilpailuttamisella saatava yksityisen hyöty on täysin huuhaata.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! En voinut välttyä tulemasta saliin, kun kuulin, että ed. Aittoniemi viittasi puheenvuoroon, jonka aikaisemmin olen käyttänyt. Panin ilolla merkille, miten oppivainen hän on ja kuuntelee tarkoin, mitä täällä salissa sanotaan. Haluan vieläkin sanoa, että ei siltikään tarvitse kaikkea uskoa, mitä televisiosta tulee. Tämän tyyppisissä kysymyksissä saa hallituksen esityksestä ja talousvaliokunnan mietinnöstä huomattavan hyvän kuvan siitä, missä kulloinkin mennään. Tottahan se on, kuten ed. Aittoniemi sanoi, että ei tästä suurta taloudellista voittoa yksityiselle kotitaloudelle tule.

Yhdyn siihen käsitykseen, jonka ed. M. Pohjola toi esiin, että vasta rakentamalla lisää ydinvoimaa me saamme toisaalta puhdasta sähköä ja toisaalta hinnaltaan kilpailukykyistä sähköä riittävästi tähän maahan.

Ed. S j ö b l o m : Arvoisa puhemies! Suomihan on tässä kilpailuttamisessa varmasti etulinjan maa. Saattaa olla, että jossain vaiheessa tämäkin laki tarvitsee lisää asetuksia tai muuta turvakseen. Kotitaloudet hyötyvät varmasti tästä, ensimmäisinä sähkölämmitystalot. Taloyhtiöt hyötyvät siitä, ja pk-yritykset hyötyvät aivan varmasti siitä. Pelkästään se, että on mahdollisuus kilpailuttaa, rajoittaa ylihintoja.

Mittareiden hinta tulee teknisen kehityksen johdosta putoamaan selkeästi. Ed. Partanen toi hyvin esille, että se tekninen kehitys mahdollistaa myös muun palvelutarjonnan sähkötoiminnan ohella.

Ed. K e m p p a i n e n : Rouva puhemies! On mukava kuulla, että nyt myös vasemmistosta annetaan tukea ja ymmärretään sähkömarkkinoiden avautumista. Olihan se aika vaivalloista, kun edellisen hallituksen aikana näitä sähkömarkkinoita vähitellen avattiin. Siitä hyötyvät tietysti monet tahot, ehkä ei pienkuluttaja niinkään paljon, toivon mukaan kuitenkin jonkun verran, mutta onhan sähkömarkkinat sillä tavalla saatava toimimaan, että sähköä tuottavat ja jakelevat organisaatiot toimivat mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. Kyllähän näissä on niin paljon ollut kiinni niin sanottua löysää rahaa ja investointeja, joidenka arvoja ei ole pystytty mittaamaan ja jotka silloin ovat toimineet epätarkoituksenmukaisesti. Kyllä niidenkin etu on, että nyt ne arvioidaan markkinoilla ja ne järjestyvät hyvin.

Olisi tietysti huolehdittava siitä, että sähkömarkkinat järjestyvät tasapainoisesti, että myös esimerkiksi pienille sähköyhtiöille, jos ja kun ne toimivat hyvin, jätetään mahdollisuuksia, eivätkä isot, lähellä monopolia toimivat sitten paina päälle ja ettei ns. vertikaalista monopolisoitumista, integraatiota käytetä liiaksi hyväksi.

On sanottava, että eivät tällä lainsäädännöllä

vielä sähkömarkkinat tule oikein toimimaan. Kyllä siirtokustannuksissa, siirron hinnoittelussa on vielä suuria epäkohtia. Jo yksin sellainen asia kuin sähköyhtiöiden yhtiöjärjestys: jos on kunnallinen laitos, ei tarvitse maksaa osakeyhtiövelvoitteita; se on jo yksi epäkohta. Mutta tämä nyt on omiaan viemään asiaa eteenpäin. Varmasti tällä tavalla myös avautuu markkinoita erilaiselle sähkölle, ympäristönäkökohdat huomioon ottavalle tuotannolle. Odotamme, että ekosähkölle, jossa Kainuun sähkö on ollut Suomessa lipunkantaja, annetaan arvoa ja että myös ympäristönäkökohdat tulevat silloin sähkömarkkinoilla olemaan tärkeämmällä sijalla.

Ed. E l o : Puhemies! Myös minä pidän tätä hyvänä esityksenä ja oikeastaan kauan odotettuna esityksenä siinä suhteessa, että pienkuluttajat myös pääsevät tähän mukaan tämän lain myötä.

Mitä tulee siihen näkemykseen, että pelkkä kilpailuttaminen laskee hintaa, niin minä olen samaa mieltä siitä. Kilpailun mahdollisuus jo tulee olemaan se, joka laskee hintaa.

Mutta, puhemies, yhdyn myös edustajien Kokkonen ja M. Pohjola näkemykseen siitä, että meidän pitää katsoa kyllä, jos ajatellaan tavallista pienkuluttajaa tai teollisuutta, vähän laajemminkin sitä, mikä on todella Suomen rooli esimerkiksi energiapolitiikassa ja haluammeko me itse tuottaa oman energiamme vai tuommeko me sitä samassa määrin tai ehkä lisääntyvässä määrin ulkomailta. Tietysti tässä markkinatilanteessa olemme uudessa tilanteessa. Meidän täytyy tehdä perusvoimaratkaisu. Toivottavasti se tehdään ensi vaalikauden aikana, se on välttämätöntä tehdä.

Yleensäkin, puhemies, näyttää siltä, että aina energiapolitiikka on se, josta sitten esimerkiksi valtiolle otetaan lisää tuloja nostamalla energiaveroa jne. Erityisesti vihreät näyttävät näkevän energiapolitiikan sellaisena, että sieltä sitä rahaa sitten saadaan valtion kassaan. Valitettavasti on niin, että se osuu sekä teollisuuteen että tavalliseen pienkuluttajaan, hyvin usein, kun ed. Partanen puhui mummoista, sekä mummoihin että vaareihin eli heidänkin sähkölämmitykseensä ja tätä kautta kaikki suomalaiset ovat maksamassa tätä. Jos me jossakin laskemme verotusta, sitten energiaverolla taas otamme lisää tuloja valtion kassaan, joten tässä suhteessa tietysti kannattaa pitää pää kylmänä.

Mitä tulee ed. Tiusasen näkemykseen ekosähköstä, olisin vähän sitä mieltä, että tässä suhteessa ehkä Suomessa ei kuitenkaan niin valtavia mahdollisuuksia lähitulevaisuudessa ole. Huolestunut olen siitä, mitä tämän päivän lehdissä kerrotaan, että Suomi aikoo luopua omista hiilidioksidipäästötavoitteistaan, joita me olemme esittäneet aikaisemmin.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Mieli tekisi ainakin osittain yhtyä ed. Aittoniemen käsitykseen, että paljon tässä huuhaatakin on. Itselläni on sähkölämmitteinen talo, aika paljon sähköä kulutan, ja olen seurannut siinä ominaisuudessa ja muutenkin keskustelua. En ole ainakaan huomannut, että mikään sähkön hinta olisi suhteellisesti tai absoluuttisesti halventunut, ehkä päinvastoin.

En sano, että tämä laki välttämättä on syyllinen. Kysymyshän on aika paljon siitä, mistä voitaisiin keskustella esimerkiksi kuluttajien ja pienkuluttajien kannalta. Kun sähkölaitoksia nyt ostetaan suurilla hinnoilla, jokainenhan meistä ymmärtää, että sitten se, joka ostaa ja maksaa suuria hintoja näistä sähköyhtiöistä tai sähkönjakeluyhtiöistä, tietysti kuluttajalta hyvin nopeasti perii ne rahat takaisin. Siinä mielessä, vaikka kilpailun nimissä näin tapahtuu, loppujen lopuksi kuluttajahan kaikki kulut, myös pääomakulut maksaa.

Jokainen meistä ymmärtää, että tällaisessa harvaanasutussa maassa todellinen kuluttajien kilpailu, jos ei haluta rakentaa monia rinnakkaisia verkkoja, mikä on täysin mahdotonta, on aika lailla keinotekoista. Teoriassahan meillä on hyvä kilpailu sähköpuolella ja telepuolella, mutta harvaanasutussa maassa tietysti todellisten rinnakkaisten jakeluverkkojen tai yhteisverkkojen rakentaminen tulee hyvin kalliiksi, ja viimekädessä kuluttajat kaiken maksavat. Siinä mielessä ehkä ei kannata uskoa, vaikka kilpailu hyvää onkin, että sillä näitä ongelmia pelkästään ratkaistaan.

Mitä ed. Kokkosen puheenvuoroon tulee, että hallituksen esityksiä pitäisi lukea ja uskoa niihin eikä televisioon, valitettavasti joskus tuntuu, että jopa televisiosta saa luotettavampaa tietoa kuin hallituksen esityksen perusteluista.

Ed. S a a r i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Syrjäisen ja kylmän maan kannalta energian hinnalla on tietysti erittäin suuri merkitys, ja maan kilpailukyvyn ylläpitämisestä täytyy pitää huolta muun muassa halvalla energialla. Me joudumme antamaan kilpailijamaille niin paljon etumatkaa monessa muussa kysymyksessä. Siitä, että meillä on kilpailua kotimaassa, tietysti hyötyvät ne, jot-

ka voivat suurella määrällä pyytää tarjouksia, ja silloin kotitaloudet jäävät jonon hännille. Aika vaikea on yksittäisen kotitalouden lähteä hyppyyttämään sähkön toimittajia. Ensinnäkin siellä ovat intressit aika pienet, ed. Hämäläinen, suhteessa kotitalouden vuotuiseen sähkölaskuun, suhteessa siihen vaivaan, mitä siitä mahdollisesti on.

Mutta se on toinen asia sitten kokonaan, missä suhteessa energian hinnasta maksetaan, mitä siitä maksaa elinkeinoelämä ja mitä siitä maksaa kotitalous. Se ei kuulu tämän päivän asialistaan, mutta se on iso peruskysymys, ja väistämättä, kun halvan energian perään täällä toivomuksia esitän, perusvoimakysymys tulisi huomattavasti kestävämmällä tavalla ratkaista kuin tähän asti on voitu tehdä.

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o m ä k i : Puhemies! Puutun vain siirtohinnoittelukysymykseen, johon talousvaliokuntakin on kiinnittänyt minusta aiheellisesti erityistä huomiota. Sinnehän tässä tilanteessa helposti kohdistuu paineita, halua irrottaa siellä yritykselle tuloa, kun kilpailu toisessa päässä pistää hintoja laskemaan. Sähkömarkkinakeskuksen, joka on valvova viranomainen, tehtävä onkin sitten siitä hinnoittelupuolella laatia riittävän selkeät periaatteet. Periaatteellinen selvitys on itse asiassa käynnissä, ja kevään kuluessa pitäisi olla ensimmäisten päätösten tulossa. Tässä on myös toimittu sillä tavalla Sähkömarkkinakeskuksen tulostavoitteiden asettamisessa, että tämä asia on tämän vuoden ykkönen Sähkömarkkinakeskuksen listauksessa, ja ylipäänsä Sähkömarkkinakeskuksen toiminnan tehostamista ja mahdollista resursointia pyritään koko ajan vahvistamaan.

Ed. K e m p p a i n e n : Rouva puhemies! On hyvä, että ministeri otti asian esille, koska kyllähän hinnoittelukustannusten laskeminen on ollut tähän asti sähkömarkkinoiden toimimisen suuri epäkohta, mutta toki sinne muitakin epäkohtia jää.

Kun puhutaan, nouseeko vai laskeeko energian hinta, ei kai se ole oleellista. Oleellista olisi se, että energiasta maksetaan oikea hinta, sellainen hinta, mikä sen tuottamiseen ja kuluttamiseen ... (Ed. Elo: Mikä on oikea hinta?) — Se pitää etsiä, niin että se muodostuu kestävällä tavalla, koska se ei ole oikea hinta, jos sitten jossakin päässä toimitaan tuella tai epäreilusti tai niin edelleen. Sitähän tässä haetaan. — Nythän on paineita energian hinnan nostamiseksi, esimerkiksi veroratkaisut. Kyllä kai se on selvästi tunnustettava, että silloin, kun integraatio etenee, Keski-Euroopan hintataso painaa energian hintaa meilläkin ylöspäin.

Minusta on hyvä, että ed. Saarinen tunnustaa, että meidän energian hintamme on ollut meidän keskeisimpien teollisuusalojemme kannalta tärkeä ja se on meidän elinkeinoelämämme, työllisyyden ja kaiken talouskehityksen kannalta ollut tärkeää. Se pitää tunnustaa ja pitäisi uskaltaa myös jatkossa tunnustaa.

Mutta ehkä tärkein tekijä sähkömarkkinoiden vapauttamisessa on myös se, että meillä osataan tämä tehdä ajoissa, koska integraatiohan väistämättä vaatii näiden avaamista, ja jos eivät muut vaadi, meidän pitää olla EU:ssa niitä vaatimassa, jos me olemme askeleen edellä. Silloin kun me olemme valmiimpia, me varmasti tulemme siellä pärjäämään.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Hiilidioksidipäästöjen alentaminen on tietysti iso asia, mihin ed. Elo viittasi, mutta tämäkin lakiesitys omalla pienellä tavallaan on mukana tässä isossa asiassa, tietysti pienellä ja köykäisellä tavalla mutta niin, että kotitalouksien ja muiden energian käyttäjien, sähkön käyttäjien kohdalla avautuu tällainen tekninen mahdollisuus katsoa, mistä se sähkö tulee, millä tavalla se on tuotettu.

Toteaisin, arvoisa puhemies, tähän ed. Elon huomioon sen, että olen hänen kanssaan ihan samaa mieltä, että Suomen ei tule omista vastuistaan jäädä jollakin tavalla syrjään ja sysätä muille niitä. Tarkoitan hiilidioksidipäästöjen pienentämisvastuuta. Kiotossa on sovittu -8 prosentista vuoteen 90 nähden, ja Suomi on mukana EU-kuplassa. Saksa tuskin tulevaisuudessa antaa meille enää vetoapua, niin kuin aikaisemmin on ajateltu. Silloin meille tulee kysymys siitä, pitääkö meidän omia tekniikoita pystyä kehittämään niin, että ne ovat vähemmän hiilidioksidia tuottavia, tuleeko meidän nähdä tämä nimenomaan mahdollisuutena myydä ulkomaille esimerkiksi tuulivoimaa. Meidän bioenergiakysymystämme pitää vakavasti katsoa. Ydinvoima on sellainen, arvoisa puhemies, ratkaisu, joka ei ehdi tähän hiilidioksidikysymykseen, eikä se ratkaise sitä maailman laajuisesti.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Yksityisen pienkuluttajan pääseminen kilpailun piiriin on ainoastaan yksi tämän lain keskeisistä, tärkeistä sisällöistä. Sen yhtä tärkeä sisältö on myös se, että tällä säädellään pelisääntöjä

siitä, miten sähkömarkkinat toimivat, miten pidetään kulutus ja tuotanto tasapainossa, miten säädellään verkkojen avaamisen periaatteita, miten verkkoon pääsee se, jolta asiakas haluaa sähkön ostaa. Tarkoituksena ei suinkaan ole, niin kuin näytti jossakin puheenvuorossa väärin ymmärretyn, että ryhdytään tämän jälkeen rakentamaan rinnakkaisia verkkoja niin, että jokaisella tuottajalla omat piuhat menisivät pitkin maakuntia — ei, vaan tarkoitus on, että tuottajat pääsevät nyt tällä kertaa uudelleen säädellyillä periaatteilla mukaan olemassa oleviin verkkoihin.

Kun sähkömarkkinalaki alun perin säädettiin, silloin se jäi puutteelliseksi. Se jäi puutteelliseksi nimenomaan sillä tavalla, että siellä oli sisään rakennettuina eräänlaisia kilpailua rajaavia toimenpiteitä. Nyt tällä pystytään huomattavasti paremmin myös yhteispohjoismaiset sähkömarkkinat avaamaan, koska suomalainen järjestelmä nyt, vaikkei se ole samanlainen kuin muualla Pohjoismaissa, on kuitenkin yhteensopiva.

Ed. S j ö b l o m : Arvoisa puhemies! Perusvoimaratkaisuhan on seuraavan hallituksen helppo tehdä. Eduskuntahan on hyväksynyt energiapoliittisen selonteon ja linjasi sähkön tuotantotavat eikä jättänyt mitään tuotantovaihtoehtoa sivuun. Ydinvoima on hyvä tapa tuottaa sähköä.

Kilpailuttaminen yleensä pitää sähkölaitokset valppaina omissa kulurakenteissaan. Se, jos mikä, hyödyntää varmasti joka ainoata sähkön käyttäjää.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa puhemies! Haluan ed. Kuisman puheenvuoron johdosta todeta, että lyhyt replikointi on varsin altista väärinkäsityksille. Pyrin kuitenkin siihen, etten kovin paljon veisi oppineiden ihmisten kallista aikaa.

Totean, että hallituksen esitykset ovat monesti olleet ihan hyviä ja kelvollista luettavaa, mutta totta kai on niin, että kaikkeen viestintään, olipa se visuaalista, verbaalista tai minkälaista tahansa, on syytä suhtautua kriittisesti.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. T i u r i : Arvoisa puhemies! Sähkömarkkinoidenhan on tarkoitus avautua tai ne ovat avautuneet niin, että sähköä kulkee naapurimaista toisiinkin vapaasti. Suomessakin minusta sähkö on aika hankala myytävä tulevaisuudessa, kun siihen liittyy niin paljon ympäristöasioita. Hiilidioksidipäästöjen hillitseminen pitäisi saada aikaan, ja hiukkaspäästöjen vähentäminen pitäisi saada aikaan. Ei ole ilmeisesti lainkaan mietitty näissä yhteyksissä sitä, miten voidaan hinnoittaa sähkö niin, että se vastaa kustannuksistaan. Sehän siinä pitäisi kai periaate olla. Nyt fossiilinen energia ei mitenkään vastaa kustannuksistaan, koska ei tiedetä, mitä hiilidioksidipäästöjen jatkuva kasvaminen maailmassa kustannuksina aiheuttaa. Siinä on kuitenkin ilmeisesti sadoista tai tuhansista miljardeista kysymys vähitellen. Vielä vähemmän tiedetään, mitä pienhiukkaset aiheuttavat.

Euroopan komissio on marraskuussa antanut selvityksen hiukkasten vaikutuksista ja siinä näkyvät nuo kustannusarviot olevan suurin piirtein 50—300 miljardin markkaan vuodessa, jotka ovat näiden pienhiukkasten aiheuttamia kustannuksia arvioituna siitä, paljonko sairaalaan tulee väkeä ja paljonko ihmisiä kuolee. Tämä raja on vielä suuri, koska ei tiedetä, kuinka vaarallista se todella on. Mutta miten nämä sitten otetaan huomioon hinnassa?

Kun nämä normit ilmeisesti joskus tulevat käyttöön, niin silloin tietenkin sähkön tuottaminen ainakin niiden normien puitteissa tulee olemaan hyvin eri hintaista. Minusta näihin pitäisi jo nyt valmistautua, koska Kioton sopimuskin edellyttää, että vuonna 2010 meillä pitäisi olla jo hiilidioksidipäästöt huomattavasti alhaisemmat tai sanotaan korkeintaan yhtä suuret kuin vuonna 1990 eli huomattavasti alhaisemmat kuin tällä hetkellä. Ja pienhiukkaspäästöistä ei ole vielä mitään normia. Eurooppa ei ole vielä edes kunnolla herännyt niiden vaikutuksiin. Kaliforniassa niitä jo murehditaan. Siellä muun muassa suositellaan, että puun polttaminen pitäisi lopettaa, mutta jos puun polttamista ei voi lopettaa, niin ainakin vähentää. Jos ei voi edes vähentää, pitäisi ainakin sitten saada polttolaitokset kuntoon. Sekin on ongelma, mikä Suomessa on edessä, mutta se ei koske sähkön tuotantoa, koska se koskee lähinnä pienmittakaavaista puunpolttoa.

Mutta energia-asiat ovat hyvin voimakkaasti yhteiskuntaan vaikuttavia. Sen lisäksi, että energia on välttämätöntä, energia tuottaa valtavasti kustannuksia, joista vasta nyt aletaan vähitellen päästä perille ja siitä syystä minusta eduskunnankin pitäisi vähitellen opiskella näitä asioita eikä

vain uskoa, että ydinvoima on vaarallista ja muut ovat hyviä. Tilanne on juuri päinvastoin.

Ed. Vehkaoja merkitään läsnä olevaksi.

Ed. E l o : Puhemies! Jos ajatellaan sähkömarkkinoiden toimimista, niin ed. Tiuri kiinnitti hyvin oleellisiin asioihin huomiota. Ensinnäkin on kysymys siitä, miten sähkömarkkinat toimivat tilanteessa, jossa joitakin sähköntuotantomuotoja tuetaan veropoliittisesti tai muilla toimilla. Minusta ei ole ... (Ed. Hämäläinen: Se ei liity tähän esitykseen!) — No, ei se liity tähän, mutta se liittyy sähkön hintaan kuitenkin ja siihen, millä hinnalla asiakkaat saavat sitä.

Sen takia minusta on erittäin tärkeää, kun sähkömarkkinoita kehitetään, että myös pohditaan sitä, pitääkö erilaisia sähköntuotantomuotoja tukea vai pitäisikö niiden toimia tosiaan markkinoiden ehdoilla.

Toinen on se, mihin ed. Tiuri kiinnitti huomiota, eli ympäristöhaittojen huomioon ottamiseen. On tietysti erinomaisen vaikea asia kaikilla tuotannon sektoreilla ottaa huomioon se, kuinka paljon esimerkiksi joku tuotantomuoto saastuttaa ympäristöä ja miten se pitäisi ottaa huomioon. Totta kai sillä on sähkömarkkinoiden ja yleensä markkinatalouden kannalta aivan keskeinen merkitys, että jokainen, joka saastuttaa, maksaa myös saastuttamisesta. Nythän asian laita ei näin ole.

Puhemies! Ihan lopuksi totean sen, että ed. Sjöblom on turhan optimistinen. En minä ole ihan varma siitä, että hallituksen energiastrategia on hyväksyttävä ja että seuraava eduskunta tulee noin vain sanomaan "amen" lisäydinvoimalle. Toivon, että niin käy, mutta en ole aivan niin optimistinen kuin hän oli.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa herra puhemies! Tämä laki joka tapauksessa mahdollistaa ikään kuin kuluttajien tietynlaisen eettisen näkemyksen, heidän periaatteittensa mukaan tulon sähkön tuottajan valintaan, eli kuka tuottaa sähköä, mitä he sitten käyttävät. Se on aika jännä ja hyvä avaus. Toisaalta myös yritysten kohdalla tilanne on yhä enemmänkin se, että aivan samalla tavalla kuin tänään kuluttaja Keski-Euroopassa kysyy, minkälaisesta kuidusta tämä paperi on valmistettu, tuleeko se mahdollisesti vanhoista metsistä vai jostakin muualta, niin aivan samoin voidaan ajatella tulevaisuutta, että keskieurooppalainen kuluttaja kysyy, millä energialla tämä paperi on valmistettu. Tällöin meillä on hyvä olla hyviä vastauksia sitten tarjota. Ei sellaisia esimerkiksi, että ainoastaan, ed. Elo, ydinvoimalla, koska ydinvoimaa ei pidetä kestävänä ratkaisuna useinkaan Keski-Euroopassa, vaikka täällä pohjoisessa jotkut näin tekisivätkin.

Ed. Tiuri näihin pienhiukkasiin viittasi, ja tietysti jaan tämän huolen hänen kohdallaan. Mutta totean, että jos me taas Kioton kysymyksiä ajattelemme, niin ilmeisesti Suomen taso hiilidioksidin määrässä vuonna 2010 on suunnilleen 28 prosenttia vuoden 90 tason yläpuolella. Tämä on KTM:n arvio, mutta näkisin, arvoisa puhemies, että yhden tai kahden ydinvoimalayksikön rakentaminen ei tähän ongelmaan tuo vastausta, vaan vastaus on paljon moninaisempi.

Ed. T i u r i : Arvoisa puhemies! Ed. Tiusasen viimeiseen huomautukseen: Ei sitä ydinvoima ratkaise, mutta se ratkaisee sentään puolet siitä asiasta. Muuten se jää kokonaan ratkaisematta. Kun ajatellaan näitä eettisiä valintoja, niin siinähän helposti mennään sitten täysin hakoteille. Valitaan juuri semmoista sähköä, joka onkin todellisuudessa vaarallista ympäristön kannalta, kun ei tunneta asioita.

Tämä valinta siis edellyttää sitä, että kuluttaja todella on valistunut eikä niin kuin saksalaiset kuluttajat paperin suhteen, että he ovat täysin metsässä.

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o m ä k i : Puhemies! Pieni huomautus ed. Tiusasen kommenttiin KTM:n arviosta, hiilidioksidipäästöistä vuonna 2010, siis 28 prosenttia tapauksessa, jossa emme niin sanotusti tee mitään, vaan etenemme tunnetun markkinaskenaarion mukaisesti. Hallituksen energiastrategiahan lähtee tarkalleen siitä, että saavutamme kansainväliset sitoumuksemme, jotka ovat muotoutumassa nyt Kioton papereiden pohjalle. Se edellyttää hyvin huomattavaa muutosta energian tuotannon rakenteessa, kansainvälisessä kehityksessä, energian säästönkin tiukentamista, monta toisiinsa lomittuvaa asiaa. Uskon, että eduskunnalle vielä tämän hallituksen aikana syntyy mahdollisuus käydä tämäkin keskustelu. Tarkoitukseni on, että energiapolitiikasta luotaisiin mahdollisuus poliittisessa kentässä myös jatkossa vielä ennen vaaleja tietyissä kaikkien hyväksymissä raameissa tapahtuvaan järkevään keskusteluun.

Ed. Partanen: Arvoisa puhemies! Ed. Tiusasen mielipiteet saivat minut härnättyä tämän puheenvuoron käyttöön. Tämähän on kolmen hoon hommaa energian ympärillä. Siellä on hinta, hiukkaset ja hiilidioksidi, niin kuin ed. Tiusanen totesi. Näihin ei löydy vastauksia minkään muun kuin ydinvoiman kautta. Se on selvä asia, vaikka miten päin veivataan ja etsitään minkälaisia malleja.

Toinen juttu on tämä saksalaisten paperitietoisuus, josta on aikaisemminkin taitettu peistä. Kyllä meillä on erittäin merkillistä ymmärtäväisyyttä kotimaista suurteollisuutta kohtaan, kun näillä asioilla edelleenkin jatketaan vielä vastuulliselta paikalta leikkimistä. Mutta tähän samaan voisi liittää kysymyksen ed. Tiusaselle esimerkiksi. Kun puhutaan ydinvoiman vastaisuudesta esimerkiksi, niin katsotaanpas millä Japanissa tuotetaan energiaa. Jokainen värkki, joka on kodissanne käytössänne, japanilainen vehje, on muuten ydinvoimalla tuotettu. Se energia, mitä siihen on käytetty, on ydinvoimalla tuotettu, ja aivan sama on huomattavilta osin myös saksalaisissa tuotteissa. Aina kun istutte autoon, se on ydinvoima-auto, aina kun otatte partakoneen, joka siellä on tuotettu, se on ydinvoimapartakone, ja kun aukaisette mikron, television tai jonkun muun soundivehkeen, niin aina ne ovat ydinvoimavehkeitä. Jos täällä aletaan tämän meidän paperimme ympärillä kikkaloimaan, niin moralisoidaan sitten kaikki ne käyttökoneet mitä kotonanne on.

Ed. Bryggare: Arvoisa puhemies! Minutkin sai tuo ed. Tiusasen kommentti eettisistä periaatteista hieman pohdiskelemaan, sillä tuolla liike-elämässä tahtoo olla niin, että hinta ratkaisee tässä asiassa. Tässäkin lakiesityksessä tavoitteena on luoda sen tyyppinen järjestelmä, jossa nimenomaan ainakin hinnan suhteen päästään vertailuun ja toivon mukaan, ainakin tämä on suuri toive, kuluttajat pääsevät vertailemaan nyt hintoja.

Sen eettisyyden puoleen on aika vaikea kääntyä ja haluanpa nähdä tilanteen, jossa jokainen suomalainen yritys todennäköisesti mainostaa jatkossa jollakin tavoin ekologisesti tuotettua energiaa. Sieltä takaa voi löytyä kuitenkin erilaisia omistussuhteita ja sitä kautta hyvinkin monella tavalla tuotettua ja monenlaista energiaa. Yleensä väite siitä, mikä on ekologista — se täällä on jo tullut toistettua — on monella tavalla hankala. Mutta toivomme kaikki, että se ekologinen oikealla tavalla tulee tässä näkyviin, mutta valitettavasti tuo hinta on kuitenkin ollut se määräävin tekijä näissä kuluttajien ja yritysten ratkaisuissa.

Ed. Tiusanen: Arvoisa herra puhemies! Sekä ed. Partaselle, joka ei nyt ole paikalla, että ed. Bryggarelle haluaisin vain vastata, että on todellakin hyvä, että meillä olisi monenlaisia vastauksia keskieurooppalaisille tai muille, jotka kysyvät, millä energia on tuotettu. Siis sanoin monenlaisia, useamman laatuisia.

Ministeri Kalliomäen huomautus on ihan paikallaan, minkä hän mainitsi, se 28 prosenttia. Tarkka luku KTM:ltä, herra puhemies, on 27,9, joka koskee kaikkia kasvihuonekaasuja, ja hiilidioksidin osalta se on 26,6 prosenttia, siis enemmän vuonna 2010 kuin vuonna 1990. Totean, että se todellakin on, niin kuin ministeri totesi, markkinaskenaarion mukainen. Tämä politiikkaskenaario on tietysti sellainen, niin kuin ministeri totesi, että se hallitsee tämän tilanteen. Mielestäni KTM:ssä nimenomaan ministerin toimesta on ajettu oikean suuntaista linjaa. Pidän sitä hyvin paljon arvossa ympäristönäkökulmasta, ja haluan sen tässä painottaa, siis nimenomaan, että siinä pyritään tällä politiikkaskenaariolla tähän Kioton velvoitteiden mukaiseen ratkaisuun. Siinä tukeudutaan useamman laatuiseen energiatuotantoon, nimenomaan maakaasun lisäämiseen. Sen haluan vielä todeta. Toteaisin, että kuitenkin tässä yleisessä keskustelussa, johon ed. Elo viittasi, puhutaan aika köykäisesti vain markkinaskenaariosta, jolloin se tuodaan ikään kuin KTM:n linjana, usein KTM:n virkamiesten toimesta, ja puhutaan vain 28 prosentista eikä syvennytä siihen, että politiikkaskenaariolla se pystytään hallitsemaan ja pudottamaan.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Energiapaineet ovat melkoiset, koska tässäkin lyhyessä ajassa lähdettiin aika pienestä asiasta eli yksityisen ihmisen edusta sähkön hankinnassa ja nyt ollaan jo rakennettu pari ydinvoimalaa tässä suitsait ja tuommoista. Se osoittaa sitä, että varmasti tulevaisuudessa pitäisi varsin nopeasti päästä näihin isoihinkin asioihin kiinni ja tällä tavalla.

Mutta haluan palata kuitenkin siihen alkuajankohtaan vielä ja myös tähän Sunnuntairaportin ohjelmaan, joka on mielestäni varsin luotettava. Se on 10—20 markkaa vuodessa, korkeintaan 100 markkaa yksityistä kuluttajaa ja perhettä kohti tämä säästö ja siihen tulee tulevaisuudessa kaikki mittarinlukukustannukset sun

muut. Ne kiertyvät joka tapauksessa yksittäisen kuluttajan kontolle. Toisin sanoen kuluttaja ei voita tässä asiassa yhtään mitään. Ainoa, mikä on varma, on se, että muutaman vuoden kuluttua suomalainen sähkö maksaa kolmasosan enemmän kuin tänä päivänä, ja siinä ei sitten enää kukaan muista sitä, saiko vuonna 99 10 vai 20 markkaa hyötyä tästä kilpailusta.

Ed. T i u r i : Arvoisa puhemies! Tuo energiapoliittinen skenaario ei tietenkään onnistu, koska se edellyttää semmoisia veroja, joita EU:sta pitäisi samaan aikaan saada, ja sieltähän ei niitä tule. Siinä on lopputuloksena sitten se, miten viime viikolla muistaakseni lehdissä kuvattiin yhtä tutkimusta, jonka mukaan esimerkiksi metsäteollisuuden tuotanto putoaisi parikymmentä prosenttia. No senhän tietää mitä siitä seuraa. Siitä seuraa se, että kansantulo putoaa ja sen jälkeen tämä hyvinvointiyhteiskunnan pohja putoaa. Silloin hiilidioksidipäästöt kyllä putoavat mutta myös hyvinvointiyhteiskunta.

Se käsikirjoitus ei kerta kaikkiaan ole realistinen ja minusta on turha siihen vedota, että sillä jotain ratkaistaisiin. Eikä sekään riitä. Sehän vielä vaatii 1,5 ydinvoimalaa sen kauhean veron jälkeenkin, ennen kuin päästään Kioton tasolle. Jos kaikki se hiili, mitä nyt poltetaan energiaksi, muutettaisiin maakaasuun, päästäisiin nipin napin tällä hetkellä vuoden 90 tasolle. Mutta kaikki se maakaasu, mitä sen jälkeen käytetään sähkön tuottamiseen, lisää 3—4 miljoonaa tonnia hiilidioksidia jokaista vastaavaa ydinvoimalaa kohti. Ei maakaasulla millään lailla hiilidioksidipäästöjä vähennetä.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! On arvioitu, että niille, jotka ovat tähän mennessä olleet kilpailun piirissä sähkömarkkinoilla, on syntynyt tästä kilpailusta noin 10 prosentin hintaetu. Vastaavasti on tietysti epäilty, että ne, jotka eivät ole kilpailluilla markkinoilla, joutuvat omassa hinnassaan subventoimaan tätä kilpailtua hintaa. Sen vuoksi tietysti on erittäin hyvä, että kaikki pääsevät kilpailun piiriin. Oli kilpailua tai ei, kuluttaja tietysti maksaa viime kädessä kaikki tuotannosta ja sähkön hankinnasta syntyvät kustannukset, myös mittarinluvusta syntyvät kustannukset. Sen vuoksi tietysti nytkin uskotaan, että merkittävässä määrin kilpailuttamista tapahtuu vasta vuodenvaihteen tienoilla, jolloin mittarinluku tapahtuu muutenkin eikä aiheuta kuluttajille ylimääräisiä kustannuksia. Sen sijaan harva varmaan lähtee ylimääräistä mittarinlukua järjestämään, niin että painopiste tässä lain täytäntöönpanossa siirtyy vuoden loppupuolelle.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa herra puhemies! Hallituksen esitys n:o 227/97 on pieni askel siihen suuntaan, mihin joudutaan menemään. Haluaisin tässä kohdassa todeta, että tämän kaltaisia uusia hallituksen esityksiä tulee tähän taloon lähivuosina tukulti. Kasvihuoneilmiö ja ilmastonmuutos on niin iso globaali asia, että EU:kin on pieni tekijä tässä kysymyksessä, niin pieni osallistuja, että jopa suuremmat yksiköt kuin Euroopan unioni tulevat ratkaisemaan tämän tulevaisuuden. Siinä ovat nimenomaan Kiina ja 77 kehitysmaata, Nafta ja Japani ne, jotka tulevat olemaan tässä ikään kuin vielä enemmän käytännössä vetämässä tätä asiaa kuin Euroopan unioni.

Nimittäin Euroopan unioni on ollut ensi rivissä viemässä hiilidioksidipäästöjen alenemaa Kiotoon saakka, mutta tällä hetkellä vaikuttaa siltä, että Yhdysvallat ja Nafta ovat jälleen pari askelta Euroopan unionia edellä. Siinä mielessä me suomalaiset olemme velvoitettuja kyllä Euroopan unionissa painottamaan omalta osaltamme sitä, että aito hiilidioksidipäästön alenema tulee saada nopeasti tapahtumaan. Sitä vaatii tämän yhteisen planeetan etu.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus hyväksytään.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Asetus Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Angolaa koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämisestä annetun asetuksen muuttamisesta

Asetus 2/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 5/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

8) Asetus Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Sierra Leonea koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämisestä

Asetus 3/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 6/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 16.18.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen